

**Izvještaj o srednjoročnoj evaluaciji Strategije
integrisanog lokalnog razvoja opštine Osmaci
za period evaluacije 2011-2014. godina**

Konsultant/ica (evaluator): Slađana Simić

Decembar 2015. godine

1. IZVRŠNI SAŽETAK	3
2. POZADINA.....	8
3. METODOLOŠKI PRISTUP	8
3.1 Pregled relevantne dokumentacije, korišteni alati i radionice.....	9
4. NALAZI EVALUACIJE	10
4.1. Relevantnost.....	10
4.2. Efektivnost.....	13
4.2.1. Procjena postignuća u ispunjenju sektorskih ciljeva ekonomskog razvoja	13
4.2.2. Procjena postignuća u ispunjenju sektorskih ciljeva društvenog razvoja	18
4.2.3. Procjena postignuća u ispunjenju sektorskih ciljeva u sektoru životne sredine	21
4.3. Efikasnost.....	25
4.3.1. Procjena efikasnosti prema broju realizovanih u odnosu na broj planiranih projekata	25
4.3.2. Procjena efikasnosti prema visini utrošenih u odnosu na planirane finansijske resurse....	26
4.4. Uticaj.....	29
4.5. Održivost.....	32
4.6. Institucionalni i organizacioni kapaciteti	33
4.6.1. Procjena postojećih institucionalnih i organizacionih kapaciteta	34
4.6.2. Održivost sistematičnog pristupa upravljanju razvojem	34
5. SUMARNI ZAKLJUČCI I PREPORUKE ZA REVIZIJU.....	37
6. ANEKSI	41
Aneks 1: Lista učesnika u procesu evaluacije Strategije kroz radionice i intervju.....	41
Aneks 2: Lista pregledanih dokumenata i korištenih alata tokom evaluacije strategije	41

1. IZVRŠNI SAŽETAK

Sistemska praćenje i vrednovanje (monitoring i evaluacija) realizacije Strategije omogućava mjerenje ostvarenja postavljenih ciljeva te poduzimanje pravovremenih mjera u cilju eventualnih korekcija. U dokumentu Strategije integrisanog lokalnog razvoja opštine Osmaci 2011.-2020. (u daljem tekstu Strategija) planirano je vrednovanje (srednjoročna evaluacija) Strategije¹, za period 2011.-2014. godine. Evaluacije je realizovana u periodu oktobar-novembar 2015. godine, a izvršena je kroz ocjenu osnovnih aspekata vrednovanja Strategije koji se odnose na relevantnost, efektivnost, efikasnost, utjecaj i održivost. U nastavku su sumirani ključni nalazi evaluacije.

Relevantnost

U procesu izrade Strategije integrisanog razvoja definisani su strateški fokusi koji su vezani za razvojne potrebe lokalne zajednice. Analiza dostupnih podataka u procesu evaluacije te mišljenja intervjuisanih predstavnika opštine i zainteresovanih aktera, ukazuju da su strateški i sektorski ciljevi kao i planirani projekti relevantni za potrebe zajednice. S obzirom da je ostvareni napredak u realizaciji planiranih projekata po sektorskim planovima djelimičan, definisani sektorski ciljevi su djelimično ostvareni ili je napredak simboličan, zbog čega nije došlo do značajnih izmjena u potrebama lokalne zajednice te su prvobitno definisani fokusi i dalje relevantni. Planirani projekti koji nisu realizovani u proteklom periodu trebaju biti razmotreni za prenošenje u plan za naredni srednjoročni period u procesu revizije strategije. Posebnu pažnju je potrebno usmjeriti na razvoj poljoprivrede, posebno stočarstva koje je generator razvoja ove grane jer povlači i razvoj ratarstva. U lokalnoj zajednici je nastala promjena u smislu povećanja potreba u sektoru zaštite životne sredine koje su uzorkovane vremenskim nepogodama u 2014. godini, a koje se odnose na potrebe sanacije klizišta, puteva i vodovodne infrastrukture te na uređenje riječnih korita za preventivno djelovanje i smanjenje rizika od poplava i klizišta u narednom periodu. Preporuke vezane za relevantnost se odnose na potrebu sagledavanja povećanih potreba zajednice u planiranju projekata za strateški cilj zaštite životne sredine, posebno u oblasti sanacije klizišta, te sektorski cilj 1.3 koji obuhvata putnu i vodovodnu infrastrukturu.

Efektivnost

U strategiji postoji koherentnost između strateških i sektorskih ciljeva i programa i projekata, koji su doprinosili ostvarenju ciljeva u obimu u kojem su implementirani. Očekivani ishodi su bili koherentni sa ciljevima, ali je problem nedostatku primjene SMART principa u definisanju očekivanih ishoda sa indikatorima, što je otežavalo mjerenje ostvarenog napretka. U procesu revizije neophodno je da se definišu početne i ciljne vrijednosti indikatora za praćenje očekivanih ishoda odnosno ostvarenja ciljeva. Pri tome, neophodno je analizirati i indikatore sa aspekta postojanja uspostavljenih sistema za praćenje, te u reviziji odabrati one indikatore za koje će postojati mogućnost praćenja.

Ocjena napretka u ostvarenju ciljeva je vršena koristeći rangove: neostvaren cilj (0%), simboličan napredak (1-30%), djelimičan napredak (31-60%), značajan napredak (61-90%), vrlo značajan napredak (91-99%) i ostvaren cilj (100%), zasnovane na kvantitativno-kvalitativnoj ocjeni iz analize podataka uz uključivanje

¹ Srednjoročna evaluacija se organizuje u sklopu priprema za predstojeću reviziju lokalne razvoje strategije. Podršku provođenju neovisne evaluacije pruža UNDP-ov „Projekat integriranog planiranja lokalnog razvoja” (ILDP), kao zajednička inicijativa Vlade Švicarske i UNDP-a. U tu svrhu, Projekat ILDP je angažirao vanjskog/u evaluatoricu/a.

kvalitativne ocjene evaluatora na osnovu saznanja iz provedenog pregleda izvještaja i intervjua u toku evaluacije.

Napredak u ostvarenju sektorskih ciljeva za ekonomski razvoj se može ocijeniti ukupno kao djelimičan napredak, jer za jedan cilj je ostvaren simboličan napredak, dok je za dva cilja ostvaren djelimičan napredak. U sektoru poljoprivrede očekivan je porast broja registrovanih gazdinstava za 20%, a do 2013. godine je ostvaren značajan porast od 49% u odnosu na 2010. godinu, ali je broj registrovanih gazdinstava prema podacima sa evidencije u 2014. godini manji za 3,5 puta u odnosu na 2010. godinu. To je posljedica uvođenja novog republičkog Pravilnika o razvrstavanju poljoprivrednih gazdinstava na komercijalna i nekomercijalna gazdinstva koji nalaže ponovni upis u Registar i propisuje finansijske obaveze za registrovana gazdinstva, zavisno od tipa. U tom procesu je broj upisanih gazdinstava znatno smanjen, ali procjena na osnovu saznanja o stanju na terenu i trenda rasta broja gazdinstava do 2013. godine je da to ne daje realnu sliku i da nije došlo do gašenja proizvodnih aktivnosti na gazdinstvima, već da upis uglavnom sitnih nekomercijalnih gazdinstava nije izvršen u cilju izbjegavanja plaćanja obaveza za registrovana gazdinstva. Očekuje se da će u narednom periodu registraciju u skladu sa novim propisom izvršiti veći broj gazdinstava, čemu će doprinijeti kriterij dodjele podsticaja na republičkom nivou koji omogućava dodjelu podsticaja samo registrovanim gazdinstvima. Na opštinskom nivou uveden je program podsticaja za primarnu poljoprivredu koji se realizuje iz opštinskog budžeta, a za koje je jedan od kriterija registracija gazdinstava te je potrebno zadržati ovaj kriterij za podsticaje na opštinskom nivou kako bi se doprinijelo povećanju ponovne registracije gazdinstava. U izradi prostorno-planske dokumentacije nije bilo napretka, dok je u cilju povećanja efikasnosti lokalne uprave izvršena modernizacija javne administracije nabavkom dijela nove opreme i uspostavljena je Jedinica za upravljanje lokalnim razvojem. Na unapređenju poslovnog ambijenta izvršeno je unapređenje politike opštinskih administrativnih i komunalnih taksi. Pokazatelj broja preduzeća ukazuje da je broj preduzeća manji u odnosu na 2010. godinu za 20%, a projekti planirani za razvoj preduzetništva nisu realizovani. Od planirane dužine lokalnih puteva za asfaltiranje do 2015. godine (14 km) asfaltirano je 30%, a od ukupno planirane dužine lokalnih puteva za rekonstrukciju uređeno je 78% i 5 mostova, dok za uređenje vodovodne infrastrukture realizovan je jedan od planiranih šest projekata i uređeno je 2.450 m lokalne vodovodne mreže u odnosu na planiranih oko 7.500 m, što je 32,7% od planiranog. Generalno, očekivani ishodi za sektorske ciljeve 2 i 3 u sektoru ekonomskog razvoja nisu definisani u skladu sa SMART principom te nedostaju mjerljivi elementi indikatora na osnovu kojih bi se egzaktno ocijenio stepen napretka, te je potrebno u procesu revizije izvršiti redefinisane očekivanih ishoda i indikatora za ove sektorske ciljeve, u cilju kvalitetnijeg praćenja u narednom periodu

Kod ***sektorskih ciljeva društvenog razvoja ostvaren je simboličan napredak, jer dva cilja nisu ostvarena, dok je za jedan cilj postignut djelimičan napredak.*** Sektorski cilj koji se odnosi na unapređenje zdravstvene infrastrukture i usluga nije ostvaren, ali su započele aktivnosti koje se odnose na izgradnju objekta u kojem će biti smještena područna ambulanta porodične medicine, čiji se završetak očekuje u 2016. godini. U odnosu na obezbjeđenje sportskih sadržaja ostvaren je djelimičan napredak kroz izgradnju fiskulturne sale u Capardama i jednog multifunkcionalnog igrališta u Borogovu. Od kulturnih objekata su rekonstruisane 2 čitaonice u Borogovu i Hajvazama, a aktivnosti na izgradnji centralnog spomen obilježja su privedene završetku. U narednom periodu je potrebno omogućiti implementaciju projekta izgradnje centralnog stadiona te uređenje Doma kulture i obezbjeđenje podrške kulturno-umjetničkim društvima. Na obnovi škola nije bilo aktivnosti zbog nedostatka finansijskih sredstava te je neophodno realizovati planirane projekte u toj oblasti.

Sektorski ciljevi zaštite okoliša su obuhvatili tri cilja od kojih je jedan djelimično ostvaren a za dva cilja je ostvaren simboličan napredak. Napredak u oblasti upravljanja otpadom je, sa aspekta ukupnog sistema,

simboličan. Značajan napredak ostvaren je kroz opremanje JKP Rad-Spreča i povećanje pokrivenosti domaćinstava prikupljanjem čvrstog otpada sa 8% u 2010. godini na 50% u 2014. godini, čime je pokriveno i dosta ruralnih dijelova opštine, međutim, sanacija privremene deponije nije realizovana zbog kašnjenja u pokretanju regionalne deponije usljed oštećenja na deponiji uzrokovanog klizištem. U izgradnji sistema zaštite od padavinskih voda je ostvaren djelimičan napredak kroz uređenje dijela korita rijeka, ali nije ostvareno uspostavljanje mjerenja nivoa vode u riječnim koritima. U ovom sektoru su povećane potrebe usljed vremenskih nepogoda u 2014. godini. U izgradnji kanalizacione mreže započete su aktivnosti na izradi kanalizacione mreže u dijelu Capardi i do sada je izrađeno 250 m (17%), koja nije stavljena u funkciju zbog nedostatka sredstava za nabavku kolektora, a i planirana izgradnja kanalizacione mreže u dijelu Osmaci centar nije realizovana zbog nedostatka finansijskih sredstava. Simboličan napredak ostvaren je u uspostavljanju sistema zaštite životne sredine kroz izradu LEAP-a za područje opštine Osmaci, dok edukacija stanovništva i promocija stvaranja ekološki zdrave sredine nije realizovana zbog nedostatka sredstava.

Efikasnost

Ukupan procenat realizacije planiranih projekata u okviru Strategije integrisanog lokalnog razvoja opštine Osmaci je vrlo nizak i iznosi 25,5%. Naime, od ukupno 102 projekata planirana za implementaciju u periodu 2011.-2014. godine, udio projekata čija implementacija nije ni započeta u ovom periodu je 54,9%, odnosno 56 projekata. Opština Osmaci spada u izrazito nerazvijene opštine čija su budžetska sredstva vrlo ograničena, zbog čega se **za finansiranje Strategije iz budžeta uglavnom planiraju sredstva za sufinansiranje projekata** u manjem iznosu, dok se veći dio sredstava planira iz vanjskih izvora (88,76%) za koja je ostvaren nizak stepen realizacije od 35,67%. Realizacija planiranih sredstava iz budžeta je iznosila 49,27%. Nizak stepen realizacije ukupno planiranih sredstava za finansiranje projekata iz planova implementacije strategije ukazuje na **nedovoljnu realnost planiranja** finansijskih sredstava. **Preporuka za povećanje efikasnosti** je da se u narednom periodu procjena mogućih izvora finansiranja za implementacije strateških intervencija izvrši na osnovu trenda ostvarenih sredstava iz internih i eksternih izvora u proteklih pet godina te „argumentirane“ procjene u pogledu očekivanja izvora finansiranja za naredni period. Pored toga, u procesu revizije strategije potrebno je razmotriti i obim projekata, odnosno visinu troškova, kako bi se nerealizovani projekti koji će biti preneseni u naredni period realizacije strategije optimizirali u skladu sa mogućim izvorima finansiranja ali i njihovim očekivanim efektima na sektorske ciljeve. Pri tome, trebalo bi veće strateške intervencije podijeliti na fazne projekte. Posebno je važno usmjeriti pažnju na potpuno **usklađivanje planiranja izdvajanja iz budžeta sa planovima implementacije Strategije**, kako bi se unaprijedio stepen realizacije očekivanog izdvajanja iz budžeta za razvojne projekte. Preporuka je i da se unaprijedi koordinacija sa višim nivoima vlasti, vanjskim izvorima finansiranja i vanjskim akterima u cilju ostvarivanja većeg stepena realizacije očekivanih ishoda za razvoj lokalne zajednice.

Uticaj

Analiza uticaja je izvršena kroz posmatranje promjena koje se odnose na prvobitno definisane probleme prema kojima su definisani strateški ciljevi te kroz **ključne makro indikatore** u odnosu na polazno stanje u sklopu sva tri razvojna sektora. U srednjoročnom periodu implementacije Strategije 2011.-2014. godine, **napravljen je simboličan napredak u ostvarenju uticaja na razvoj lokalne zajednice, pod uticajem realizacije planiranih projekata koji su bili koherentni sa postavljenim ciljevima.**

Za **Strateški cilj 1** koji se odnosi na unapređenje poljoprivrede, razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća zabilježen je rast od 49% do 2013. godine, a zatim smanjenje broja registrovanih poljoprivrednih gazdinstava na 1000 stanovnika u 2014. godini za 2,8 puta u odnosu na 2010. godinu, kao što je ranije objašnjeno, usljed izmjene propisa za registraciju poljoprivrednih gazdinstava i uvođenja finansijskih obaveza. Međutim, u skladu sa saznanjima o stvarnom stanju na terenu, ocjena je da je broj poljoprivrednih gazdinstava po glavi stanovnika približan broju u 2013. godini jer nije došlo do stvarnog gašenja proizvodnih aktivnosti na gazdinstvima, već sitna gazdinstva nisu izvršila ponovni upis u registar. Također, smanjen je i broj preduzeća na 1000 stanovnika za 24% u odnosu na 2011. godinu, dok je broj zaposlenih povećan za 15,4% u odnosu na 2011. godinu, prvenstveno usljed zapošljavanja osoba iz opštine Osmaci u susjednim opštinama, a prosječna neto plata povećana je za 4% u istom periodu. Kako nije bilo realizovanih projekata koji su podržavali rast preduzeća, rast broja zaposlenih kao i povećanje neto plate su ostvareni izvan uticaja strategije. Analiza ukazuje da je potrebno implementirati projekte koji su prolongirani za naredni period kako bi se ostvario veći stepen preduzetničkih aktivnosti na području opštine Osmaci.

Drugi strateški cilj koji se odnosi na unapređenje društvenog razvoja i životnih uslova stanovništva usmjeren je na povećanje zdravstvene zaštite te unapređenje sportskih i kulturnih sadržaja i uslova u ustanovama obrazovanja. Makroekonomski indikatori u ovom sektoru pokazuju da je povećan broj zdravstveno osiguranih lica u odnosu na ukupan broj stanovnika za 47,4% kao i socijalni transferi po glavi stanovnika za 58,5%, a broj korisnika socijalne pomoći je imao ciklično kretanje i na kraju 2014. godine je bio isti kao i 2011. godine. Međutim, Strategija nije uticala na ovu oblast jer nije bilo realizovanih intervencija u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite. Podaci o broju članova kulturno-umjetničkih i sportskih društava i njihovih nastupa nisu redovno godišnje praćeni, te je neophodno uspostaviti praćenje ovih indikatora u narednom periodu. Za potrebe evaluacije su prikupljeni podaci koji ukazuju da je broj članova kulturno-umjetničkog društva i školske folklorne sekcije približno isti (ukupno 63 člana), dok je broj članova sportskog kluba smanjen sa 70 na 50. Projekti za opremanje ovih klubova nisu realizovani u strategiji.

Uticaj na **strateškom cilju 3** koji se bavi izgradnjom ekološki napredne i infrastrukturno uređene sredine, je ostvaren na polju povećanja pokrivenosti domaćinstava organizovanim prikupljanjem čvrstog otpada sa 8% u 2011. na 50% u 2014. godini. Pokrivenost domaćinstava kontrolisanom vodom za piće je 530 domaćinstava za snabdijevanje koje obezbjeđuje JKP „Rad-Spreča“ Osmaci i nije bilo novih investicija u proširenje vodovodne infrastrukture kojom upravlja ovo javno preduzeće. Ostalim vodosnabdijevanjem upravljaju Vodovodni mjesni odbori. Projekat rekonstrukcije vodovodne infrastrukture u naseljenim mjestima Borogovo i Matkovac se odnosio na rekonstrukciju postojeće vodovodne infrastrukture. Podaci o kontroli ispravnosti vode u dijelovima opštine čijim vodosnabdijevanjem upravljaju mjesni Vodovodni odbori nisu dostupni, zbog čega je neophodno da se uspostavi sistem praćenja podataka vezanih za rad mjesnih Vodovodnih odbora. Za pokrivenost kanalizacionom mrežom, u posmatranom periodu ostvareno je povećanje od 25 novih domaćinstava pokrivenih kanalizacionom mrežom u Capardama, međutim ova kanalizaciona mreža još uvijek nije priključena jer nije nabavljen kolektor. Za putnu infrastrukturu, kroz cijeli period realizacije strategije broj naselja bez asfaltiranih puteva je bio 2, iako je realizovano dosta intervencija u ovoj oblasti koje su se odnosile na saniranje kritičnih tačaka i šteta nastalih usljed poplava i klizišta u 2014. godini na postojećim asfaltiranim putevima.

Planirane a prolongirane projekte je u procesu revizije potrebno razmotriti za uključenje u naredni srednjoročni period realizacije strategije.

Institucionalni i organizacioni kapaciteti

U pravcu jačanja institucionalnih kapaciteta za upravljanje razvojem, u okviru organizacione strukture u 2013. godini, uspostavljena je Jedinica za upravljanje lokalnim razvojem kao tim pri Kolegijumu načelnika, a koju čine zamjenik načelnika, načelnici odjeljenja i samostalni stručni saradnik za upravljanje razvojem. Do 2013. godini nisu redovno pripremani godišnji planovi implementacije, tako da je u 2012. godini, sačinjen zbirni izvještaj za period 2011.-2012. godina, ali nakon uspostavljanja JURA-e koja je postala centralna jedinica za koordinaciju aktivnosti upravljanja razvojem je situacija unaprijeđena jer je nakon toga uspostavljena praksa redovne pripreme godišnjih planova i izvještaja o implementaciji Strategije. Uočena je potreba daljeg jačanja kapaciteta JURA-e za redovnu pripremu projektnih prijedloga za unaprijeđenje pristupa donatorskim izvorima i drugim vanjskim izvorima, te analizu vanjskih izvora finansiranja za unaprijeđenje realnosti finansijskog planiranja. Pored toga, Partnerska grupa kao značajno tijelo u konsultativnom procesu upravljanja razvojem nije dovoljno korištena, jer su održana dva sastanka Partnerske grupe za planiranje i izvještavanje samo u 2013. godini. **Preporuka** je da se u narednom periodu nastave aktivnosti JURA-e za redovnu pripremu planova implementacije po principu 1+2, kao i godišnjih izvještaja o implementaciji, te da se uspostavi sistem redovnog praćenja sektorskih i makro indikatora razvoja i organizuju minimalno redovni godišnji sastanci Partnerske grupe o planovima/izvještajima o implementaciji Strategije. Također, potrebno je dalje jačati kapacitete JURA-e za pripremu projektnih prijedloga prema vanjskim izvorima, kao i selekciju projekata koja će voditi uključivanju onih projekata koji imaju argumentovane izvore finansiranja i mogućnosti realizacije.

Održivost

Da bi se izvršila ocjena održivosti strateških intervencija potrebno je da prođe određeni period nakon realizacije Strategije, zbog čega je u ovom srednjoročnom posmatranom periodu evaluacije izveden opšti zaključak vezan za aspekte održivosti strateških intervencija i planova. Održivost strateških intervencija je uspostavljena i zasnovana je na prirodi projekata koji se uglavnom odnose na infrastrukturu, objekte i opremu koju održavaju javna preduzeća ili opština. Primjer održivosti strateške intervencije je i uspostavljeni sistem podsticaja za poljoprivrednu proizvodnju koji je opština nastavila da realizuje redovno na godišnjem nivou. Nisu uočeni primjeri strateških intervencija koji nisu održivi. Preporuka za ostvarivanje održivosti na nivou projekata je da se adekvatni aspekti održivosti razmotre pri planiranju projekata za budući period implementacije Strategije te da se pri implementaciji obezbjede mehanizmi za održivost efekata.

Institucionalna održivost Strategije je postignuta kroz uspostavljanje JURA-e i postepeno prihvatanje sistemskog pristupa upravljanju razvojem, a politička održivost prihvatanjem sistemskog pristupa upravljanju razvojem od strane opštinskog vodstva, kao i dokumenta Strategije. Dosadašnja implementacija Strategije nije imala imala negativan uticaj na životnu sredinu, što stvara preduslove za ekološku održivost, dok je finansijska održivost unaprijeđena kroz uspostavljanje veze između budžeta i planova implementacije Strategije što je potrebno dalje unaprijediti, te raditi na uspostavljanju bolje povezanost i zagovaranje sa republičkom nivou vlasti i donatorima. U 2014. godini je nastupila nova raspodjela prihoda po osnovu indirektnih poreza te se preporučuje da se povećaju izdvajanja iz budžeta za razvojne aktivnosti u skladu sa Strategijom.

Nalazi evaluacije prezentirani prethodno u izvršnom sažetku zajedno sa strukturiranim zaključcima i preporukama koji se nalaze u zadnjem poglavlju ovog dokumenta biće korišteni kao "ulazni" materijal u procesu predstojeće revizije Strategije.

2. POZADINA

Strategija integrisanog lokalnog razvoja opštine Osmaci za period 2011.-2020. godina usvojena je od strane Skupštine opštine u aprilu 2011. godine. Strategija definiše strateške ciljeve i strateške fokuse za dugoročni period od 10 godina, dok sektorski razvojni planovi (Ekonomski razvoj, Društveni razvoj i Zaštita životne sredine) definišu sektorske ciljeve, rezultate, programe, projekte i mjere za period od pet godina. Na osnovu srednjoročnih sektorskih razvojnih planova, u dosadašnjem periodu implementacije Strategije, Opštinski razvojni tim je na godišnjoj osnovi pripremao Plan implementacije (princip 1+2), osim u 2012. godini, kada je za implementaciju korišten plan za 2012. godinu iz trogodišnjeg akcionog plana dokumenta Strategije. Planovi implementacije su, prema izjavama načelnika odjeljenja korišteni u pripremi planova rada po odjeljenjima. Takođe, planovi implementacije su korišteni kao ulazni dokumenti za planiranje izdvajanja iz budžeta Opštine za implementaciju planiranih projekata, u skladu sa vremenskim okvirom budžeta. Međutim, većim dijelom projekti su se oslanjali na finansiranje iz vanjskih izvora zbog ograničenih budžetska sredstva. Neizvjesnost u planiranju vanjskih izvora sredstva, posebno izdvajanja iz budžeta viših nivoa vlasti za razvojne projekte kao i neizvjesnost mogućnosti dodjele sredstava iz donatorskih izvora predstavljali su glavne prepreke za kvalitetnije planiranje i time uticali na nivo realizacije planova.

Vremenskom dinamikom praćenja i vrednovanja predviđeno je da se praćenje realizacije okvirnih godišnjih planova vrši svake godine. U tom kontekstu, Opštinski razvojni tim je vršio redovan monitoring realizacije planiranih projekata na godišnjem nivou, osim za 2011. godinu, a na osnovu podataka iz praćenja planova implementacije pripremani su godišnji izvještaji o implementaciji dok su za 2011. godinu podaci o implementaciji uključeni u zbirni izvještaj 2012. godine. Izvještaji o implementaciji su dostavljani Opštinskom razvojnom timu zatim Načelniku, a nakon toga Skupštini opštine na usvajanje. U toku proteklog srednjoročnog perioda nisu bili organizovani redovni godišnji sastanci Partnerske grupe vezano za planove implementacije, samo u 2013. godini sazvana su dva sastanka Partnerske grupe uz tehničku asistenciju UNDP ILDP, na kojima su se razmatrali godišnji izvještaj o implementaciji Strategije za 2012. godinu i Plan implementacije za period 2013.-2015. godine.

Nosilac praćenja implementacije strategije je Odjeljenje za opštu upravu, prostorno uređenje i komunalne poslove, koje priprema godišnje izvještaje o implementaciji projekata iz Strategije u saradnji sa drugim opštinskim službenicima uključenim u Opštinski razvojni tim.

U proteklom periodu implementacije strategije nije vršena kontrolna evaluacija ostvarenja sektorskih ciljeva, koja je bila predviđena nakon 3 godine implementacije Strategije. Jedan od problema na koji su ukazali predstavnici Opštinskog razvojnog tima je nedostatak definisanih indikatora za evaluaciju u Strategiji.

Imajući u vidu da je potrebno pristupiti procesu revizije Strategije, u smislu prilagođavanja sektorskih ciljeva za naredni petogodišnji period (2016.-2020.), Opština Osmaci je započela sa pripremnim aktivnostima za reviziju, a nalazi i preporuke iz ovog Izvještaja će biti korišteni u procesu revizije Strategije.

3. METODOLOŠKI PRISTUP

Metodologija srednjoročne evaluacije Strategije integrisanog lokalnog razvoja Opštine Osmaci je usmjerena na sljedeće ključne aspekte:

- Koliki napredak je postignut u pravcu ostvarenja sektorskih i strateških ciljeva?
- U kojoj mjeri su definisani strateški ciljevi i programski prioriteti još uvijek relevantni s obzirom na uticaj u međuvremenu izmjenjenih i nepredviđenih okolnosti u periodu od usvajanja Strategije razvoja (naprimjer, poplave i klizišta)?
- U kojoj mjeri su strateške intervencije (realizovani prioritetni programi i projekti) učinkovite za realizovanje planiranih strateških i sektorskih ciljeva?
- U kojoj mjeri su resursi efikasno planirani i iskorišteni za realiziranje projekata i postizanje ciljeva?
- Koliko su efekti strateških intervencija korisni za ciljne grupe i da li odgovaraju na potrebe lokalne i šire zajednice (u smislu šire procjene planiranih i neplaniranih uticaja koji mogu biti pozitivni i negativni)?
- U kojoj mjeri su rezultati strateških intervencija (pozitivne promjene) održivi?
- U kojoj mjeri su postojeći institucionalni i organizacioni kapaciteti adekvatni za uspješnu implementaciju Strategije?
- U kojoj mjeri je sistematski pristup strateškom planiranju i implementaciji integrisane Strategije lokalnog razvoja zaživio u svakodnevnoj praksi opštinskih upravnih organa i šire lokalne zajednice?

Evaluacija je provedena kroz analizu podataka iz sekundarnih izvora, odnosno planova, izvještaja, pregleda i slično, te kroz primarno istraživanje i prikupljanje podataka kroz razvijene alate tabela i intervjuisanje predstavnika Opštine Osmaci, kao i zainteresovanih strana lokalne zajednice.

3.1 Pregled relevantne dokumentacije, korišteni alati i radionice

Za potrebe pregleda relevantne dokumentacije, Odjeljenje za opštu upravu, prostorno uređenje i komunalne poslove je dostavilo inicijalne neophodne dokumente za pokretanje procesa evaluacije koji su obuhvatili slijedeće: (i) Strategiju, (ii) Planove implementacije 1+2, (iii) Godišnje izvještaje o implementaciji Strategije, (iv) Izvještaje o izvršenju budžeta, (v) ostale podatke koji se odnose na realizaciju projekata.

Za procjenu institucionalnih i organizacionih kapaciteta, izvršen je pregled slijedeće dokumentacije: (i) Procjena postojećih funkcija i struktura u odnosu na ciklus upravljanja lokalnim razvojem Opštine Osmaci; (ii) Preporuke za uspostavljanje Jedinice za upravljanje lokalnim razvojem (JURA) u Opštini Osmaci). Pored opštinske dokumentacije, za potrebe evaluacije strategije, pregledani su i statistički izvještaji koje publikuje Republički zavod za statistiku.

U pogledu postojanja i kvaliteta jedinstvene baze podataka koja bi se trebala kontinuirano ažurirati za sistemsko praćenje i mjerenje ostvarenja sektorskih i strateških ciljeva definisanih u Strategiji, u procesu evaluacije je uočeno da Opština ne posjeduje takvu bazu podataka, što je otežalo proces evaluacije. Za praćenje statusa strateških projekata koristi se informacioni sistem APIS, u kojem se evidentiraju promjene statusa projekata i napretka u njihovoj implementaciji na kraju godine, a ti podaci se koriste u pripremi godišnjih izvještaja o implementaciji Strategije. U narednom periodu potrebno je APIS bazu ažurirati redovno, najmanje kvartalno.

U svrhu prikupljanja informacija za procjenu ostvarenja sektorskih ciljeva, u procesu srednjoročne evaluacije Strategije razvoja opštine Osmaci korištena je tabela Sektorskih i makro indikatora razvoja (SMI), a koja je poslužila da se u toku evaluacije naprave procjene vezane za realizovane sektorske ishode.

Opštinski razvojni tim je obezbijedio djelimične informacije i podatke popunjavanjem SMI tabele sa podacima koji su bili dostupni iz statističkih podataka i opštinske evidencije te kumulativnom ocjenom stanja u ostvarenju sektorskih ciljeva zaključno sa 2014. godinom. (*Aneks 1: SMI tabela*)

Za ocjenu napretka na programsko-projektom nivou, pripremljena je i korištena tabela sa podacima o implementaciji projekata, planiranim i ostvarenim finansijskim sredstvima, razlozima odstupanja i doprinosu završenih projekata ostvarenju programsko-projektne tabele.

Opštinski razvojni tim je obezbijedio informacije za postignuća na projektom nivou, prema definisanoj formi programsko-projektne tabele. (*Aneks 2: Programsko-projektne tabele*)

Za potrebe primarnog prikupljanja podataka za srednjoročnu evaluaciju Strategije, korišten je *upitnik* za intervjuisanje ključnih predstavnika Opštine, koji sadrži pitanja vezana za ključne aspekte implementacije Strategije. Poseban dio upitnika se odnosi na pitanja za procjenu institucionalnih i organizacionih kapaciteta za realizaciju Strategije.

Tokom intervjua sa predstavnicima Opštine korištena je i *matrica za procjenu kapaciteta opštine*, koja je ranije korištena za snimanje stanja prilikom definisanja preporuka za uspostavljanje Jedinice za upravljanje razvojem u Opštini Osmaci..

Odgovori i informacije prikupljene u toku intervjua su korišteni za pripremu nalaza i preporuka u ovom izvještaju. (*Aneks 3: Lista intervjuisanih aktera*)

Poseban upitnik je pripremljen i korišten za intervjuisanje predstavnika ključnih zainteresovanih aktera, uključujući i predstavnike Partnerske grupe za razvoj. Upitnik sadrži pitanja koja se odnose na proces uključenosti u proces izrade i/ili implementacije Strategije, informisanost o implementaciji te preporuke za poboljšanja u realizaciji Strategije. Identifikacija ključnih vanjskih organizacija za intervjuisanje je izvršena u saradnji sa predstavnicima Opštinskog razvojnog tima.

Odgovori i informacije prikupljene u toku intervjua su korišteni za procjenu saradnje Opštine i zainteresovanih strana u procesu implementacije strategije.

U svrhu informiranja i prikupljanja sugestija i komentara članova Opštinskog razvojnog tima o metodologiji i izvještaju o evaluaciji Strategije održane su sljedeće radionice:

- Uvodna radionica o metodologiji procesa evaluacije, 15.10.2015. godine;
- Radionica o izvještaju o evaluaciji Strategije, 18.12.2015. godine.

4. NALAZI EVALUACIJE

Nalazi nezavisne srednjoročne evaluacije Strategije bazirani su na pet ključnih aspekata koji se odnose na relevantnost, efektivnost, efikasnost, uticaj i održivost te insitucionalne i organizacione kapacitete lokalne zajednice.

4.1. Relevantnost

Relevantnost, kao ključni aspekt evaluacije Strategije, se odnosi na procjenu obima u kojem su strateški ciljevi i sektorski prioriteti definisani u dokumentu Strategije bili relevantni te koliko su i dalje relevantni za potrebe lokalne zajednice, odnosno definisanih ciljnih grupa, a uzimajući u obzir promjene u okruženju.

U procesu izrade Strategije identifikovani su glavni fokusi u rješavanju problema u svakom od tri sektora razvoja lokalne zajednice, kako bi se zadovoljile potrebe ciljnih grupa.

U oblasti **ekonomskog razvoja** fokusi strateških intervencija su se odnosili na razvoj poljoprivredne proizvodnje, izgradnju podsticajnog poslovnog okruženja, uspostavu efikasne opštinske administracije i izgradnju infrastrukture.

Definisani ciljevi i prioritete te strateške intervencije odnosno projekti u sektoru ekonomskog razvoja su bili relevantni za potrebe lokalne zajednice, ali su i dalje relevantni s obzirom na to da potrebe za koje su vezani strateški fokusi i dalje predstavljaju strateške potrebe u lokalnoj zajednici. Od značajnijih projekata koji nisu realizirani uočavaju se izrada sektorske Strategije razvoja poljoprivrede (kao dokumenta komplementarnog Strategiji a kojim bi se detaljnije razradile specifične Strateške intervencije u domenu poljoprivrede) što je prolongirano za naredni period, kao i razvoj zadružnog sektora za povezivanje sitnih proizvođača sa tržištem. Još uvijek su aktuelne intervencije za unaprijeđenje efikasnosti i kvaliteta poljoprivredne proizvodnje uz modernizaciju procesa u poljoprivrednoj proizvodnji. Posebnu pažnju je potrebno usmjeriti na razvoj poljoprivrede, posebno stočarstva koje je generator razvoja ove grane jer povlači i razvoj ratarstva. Projekti za razvoj poljoprivrede su bili planirani, ali su zbog nedostatka sredstava prolongirani ili otkazani, stoga te potrebe i dalje ostaju relevantne. Uveden je program podsticaja koji je potrebno dalje razvijati i povećati iznos izdvajanja za razvoj poljoprivrede, kao strateške grane u opštini Osmaci.

Jedna od ključnih potreba lokalne zajednice za koje nisu realizirane projektne intervencije zbog nedostatka finansijskih sredstava je i podrška preduzetništvu. Realizovano je usklađivanje administrativnih taksi na nivou Opštine u skladu sa propisima u cilju smanjenja opterećenja preduzetnika ovom vrstom nameta. Na području opštine u intervjuima sa predstavnicima Opštine iskazana je potreba za većim stepenom razvoja preduzetničkog duha, za šta je neophodno, izraditi studiju opravdanosti i namjene uspostavljanja poslovne zone, promovisati privredne mogućnosti prvenstveno vezane za ruralni razvoj i obezbijediti edukaciju lokalnog stanovništva, izraditi vodiče i informacije o ruralnim potencijalima opštine. U tom pogledu potrebno je dalje unaprijediti efikasnost opštinske uprave, za koju je u proteklom periodu nabavljena modernizovana oprema, ali je potrebno ojačati kapacitete za podršku i pružanje usluga potencijalnim preduzetnicima, uključujući potencijalne preduzetnike u sektoru poljoprivrede.

U oblasti infrastrukture stvorene su i nove potrebe u zajednice, usljed posljedica vremenskih nepogoda u maju 2014. godine, a koje su stvorile brojna klizišta i oštećenje putne infrastrukture kao i vodovodne infrastrukture, te povećale potrebe koje se odnose na sanaciju klizišta, puteva i vodovodne infrastrukture, kao i preventivne mjere u ovoj oblasti. Dio nezavršenih projekata u ovoj oblasti je potrebno planirati za naredni period implementacije strategije, u skladu sa procjenjenim raspoloživim finansijskim resursima u narednom petogodišnjem periodu.

Fokusi **društvenog razvoja** su bili vezani za unaprijeđenje zdravstvene infrastrukture, obezbjeđenje sportskih i uspostavu kulturnih sadržaja na području opštine, te podršku razvoju obrazovnog sistema na lokalnom razvoju. Nedostatak finansijskih sredstava uzrokovao je nedovoljan napredak u implementaciji planiranih intervencija u društvenom sektoru te su potrebe u ovom sektoru i dalje relevantne. Potreba za unaprijeđenje zdravstvenih usluga za stanovnike je i dalje relevantna, jer objekat porodične medicine nije još uvijek završen i funkcionalan, te je u narednom periodu potrebno planirati završetak gradnje i opremanje područne ambulante porodične medicine, kao i obezbjeđenje adekvatnih zdravstvenih kadrova. U sektoru sporta i kulture, i dalje je relevantna potreba unaprijeđenja infrastrukture za sport i kulturu kroz izgradnju centralnog stadiona, igrališta, kao i potreba opremanja Doma kulture i podrške

kulturno-umjetničkim društvima. Za potrebe unaprijeđenja uslova u obrazovnim ustanovama nisu u proteklom periodu zadovoljene potrebe jer nisu realizovane planirane aktivnosti rekonstrukcije i opremanja škola zbog nedostatka sredstava za finansiranje, te je neophodno u narednom periodu planirati intervencije u ovoj oblasti.

Za unaprijeđenje stanja i **zaštitu životne sredine**, fokusi strateških intervencija su se odnosili na uspostavljanje sistema upravljanja čvrstim otpadom, izgradnju kanalizacione mreže za određena naseljena mjesta, te uređenje riječnih korita. Iako je u proteklom srednjoročnom periodu ostvaren napredak u opremanju JKP Rad-Spreča Osmaci, uključujući nabavljene kante i kontejnere za prikupljanje čvrstog otpada, zbog klizišta na području regionalne deponije uzrokovanog vremenskim nepogodama u maju 2014. godine, još uvijek je u upotrebi privremena deponija Crni vrh. U narednom periodu, nakon pokretanja regionalne deponije, neophodno je planirati prolongiranu sanaciju privremene deponije, kao i divljih deponija na području opštine Osmaci. Usvojeni LEAP je definisao aktivnosti na zaštiti životne sredine, te je neophodno planirati u narednom periodu aktivnosti na implementaciji projekata iz LEAP-a. S obzirom da stanovništvo predstavlja značajne aktere u zaštiti životne sredine, neophodno je realizovati i prolongiranu edukaciju stanovništva o zaštiti životne sredine. I dalje je relevantna potreba za nabavku kolektora za kanizacionu mrežu u Capardama, te uređenje kanizacione mreže u centralizovanim dijelovima opštine Osmaci (centar), jer aktivnosti nisu realizovani zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Pored toga, u sektoru životne sredine nastale su nove potrebe usljed šteta koje su uzrokovale vremenske nepogode u maju 2014. godine. Najveći problem su predstavljala klizišta i izlivanje riječnih korita, te je neophodno nastaviti aktivnosti na sanaciji klizišta, uređenja riječnih korita, kao i sanaciji divljih deponija.

Zaključci i preporuke

Na osnovu analize prikupljenih podataka u toku procesa evaluacije o realizovanim prolongiranim i otkazanim projektima usljed nedostatka sredstava, kao i mišljenja i stavova koje su iskazali predstavnici opštine i razvojni akteri koji su intervjuirani, utvrđeno je da su svi projekti koji su planirani u strategiji bili relevantni za potrebe zajednice i sektorske ciljeve iz strategije. Time su realizovani projekti odgovorili potrebama zajednice i doprinosili ostvarenju ciljeva na koje su se odnosili, u skladu sa obimom u kojem su implementirani. Međutim, potrebe na koje su se odnosili projekti koji su prolongirani ili otkazani i dalje postoje u lokalnoj zajednici, tako da je projekte koji nisu realizovani u proteklom periodu zbog nedostatka finansijskih sredstava potrebno razmotriti u reviziji Strategije.

Usljed izmijenjenih okolnosti u lokalnoj zajednici uzrokovanih poplavama, nastale su nove potrebe te je potrebno:

- za strateške fokuse ekonomskog razvoja, sagledati povećane potrebe zajednice za sanaciju klizišta i oštećenja na putnim komunikacijama, nastalih usljed poplava u 2014. godini, te dodatno analizirati mogućnosti veće podrške poljoprivredi, kao i preduzetničkim aktivnostima na području opštine jer nije bilo intervencija u toj oblasti;
- za strateške fokuse za zaštitu životne sredine sagledati povećane potrebe za sanaciju riječnih korita i preventivne mjere, te povećane potrebe za sanaciju novih divljih deponija nastalih nakon poplava.

Pri svemu tome, posebno treba obratiti pažnju da se tokom revizije strategije pažljivo razmotre i po potrebi (re)definišu sektorski ciljevi i očekivani ishodi kao i projekti i mjere za realizaciju sektorskih ciljeva, a u skladu sa mogućim okvirom finansiranja iz internih i eksternih izvora. Pri tome, posebno je važno adekvatno definisati veze, prvo između strateških i sektorskih ciljeva pa onda između sektorskih i programsko-projektnih ciljeva i ishoda a kako bi se osiguralo da se provođenjem projekata i mjera postigne željeno ostvarenje sektorskog cilja.

4.2. Efektivnost

Efektivnost se odnosila na procjenu uticaja strateških intervencija (realizovanih programa i projekata) na postignuća definisanih sektorskih ciljeva.

4.2.1. Procjena postignuća u ispunjenju sektorskih ciljeva ekonomskog razvoja

U okviru sektora ekonomskog razvoja definisana su tri sektorska cilja.

Sektorski cilj 1.1 „Do kraja 2015. godine, povećati broj održivih poljoprivrednih gazdinstava na području opštine za 20%“

U proteklom srednjoročnom periodu za ovaj Sektorski cilj postignut je **djelimičan napredak**, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Povećan broj poljoprivrednih gazdinstava do 2015. godine za 20%*
Ocjena: Ocjena je da je očekivani ishod djelimično ostvaren, na osnovu ocjene stanja na terenu i trenda. Naime, prema zvaničnim podacima iz evidencije u Registru poljoprivrednih gazdinstava broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava je rastao od početne 2010. do 2013. godine i povećan je za 49% u 2013. godini. Međutim, donošenjem novog Pravilnika o razvrstavanju poljoprivrednih gazdinstava u RS, u oktobru 2013. godine, poljoprivredna gazdinstva su trebala izvršiti ponovni upis uz razvrstavanje na komercijalna i nekomercijalna, te se u tom procesu znatno manji broj gazdinstava upisao u Registar. Razlog tome je uvođenje obaveze za nosioce nekomercijalnih gazdinstava koji nisu u radnom odnosu da moraju uplaćivati doprinose za zdravstvenu zaštitu u iznosu od 48 KM mjesečno i obaveze za nosioce komercijalnih gazdinstava koji nisu u radnom odnosu da moraju uplaćivati doprinose za zdravstvenu i penzijsko-invalidsku zaštitu u iznosu od 126 KM mjesečno. Zbog uvođenja finansijskih obaveza za poljoprivredna gazdinstva, nakon rasta do 2013. godine, u 2014. godini broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava koja su izvršila ponovni upis je za 3,5 puta manji. To upućuje na zaključak da se podaci sa evidencije ne mogu uzeti kao jedini izvor za ocjenu ostvarenja cilja, jer ne predstavljaju realno stanje na terenu, te je na osnovu intervju sa razvojnim akterima iz opštine Osmaci kao i rasta broja registrovanih gazdinstava u 2015. godini zaključeno da nije došlo do gašenja proizvodnih aktivnosti na sitnim poljoprivrednim gazdinstvima i procjena je da je broj gazdinstava približan kao i 2013. godine, ali da je uvođenje finansijskih obaveza uzrokovalo da se sitna nekomercijalna poljoprivredna gazdinstava ne registruju. U cilju unapređenja poljoprivredne proizvodnje, Opština Osmaci je uvela godišnji program podsticaja koji implementira od 2011. godine. Sredstva koja se izdvajaju redovno za podsticaje iz budžeta usmjerena su na podsticanje sadnje koštičavog i bobičastog voća, kalcifikaciju zemljišta te zdravstveni pregled mlječnih grla, što je koherentno sa ciljem podrške poljoprivrednim gazdinstvima. Podsticaji koji se obezbjeđuju na republičkom nivou su dostupni samo za registrovana gazdinstva, a i na opštinskom nivou jedan od kriterija za podsticaje je registracija gazdinstava te je potrebno zadržati ovaj kriterij za podsticaje kako bi se poljoprivrednici motivisali za ponovnu registraciju. Od planiranog iznosa podsticaja realizovano je 45%, a iznos izdvajanja za podsticaje je smanjen sa 18.265 KM na 1.195 u KM, usljed preusmjeravanja sredstava na druge prioritete, dok je u 2015. godini visina podsticaja znatno povećanja u odnosu na 2011. godinu (oko 2 puta). U narednom periodu treba pokušati što više sredstava izdvajati za podsticaje poljoprivredi kao primarnoj strateškoj grani privrede opštine Osmaci.

Od ukupno 10 projekata planiranih za realizaciju ovog cilja, realizovana su 2 projekta, dok su 2 projekta prolongirana za naredni period a 6 projekata otkazano zbog nedostatka finansijskih sredstava. Dva realizovana projekta kao i prolongirani projekti, koherentni su sa postavljenim sektorskim ciljem i doprinose registraciji poljoprivrednih gazdinstava i razvoju poljoprivredne proizvodnje na području opštine Osmaci.

Očekivani rezultati na nivou programsko-projektne indikatora u okviru ovog cilja i ostvareni napredak prikazani su u tabeli. Za programsko-projektne indikatore nisu definisane ciljne vrijednosti da bi se dobio egzaktni podatak o ostvarenju indikatora. Pored toga, za određene indikatore nije uspostavljen sistem mjerenja.

Tabela 1.1. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.1.1. „Do kraja 2015. godine, povećati broj održivih poljoprivrednih gazdinstava na području opštine za 20%“	
Planirani programsko-projektne indikator	Ostvareno
Urađena Strategija razvoja poljoprivrede	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Formiranje najmanje 2 zadruge na području opštine	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Uređena baza podataka o poljoprivrednim gazdinstvima	<i>Ostvareno, realizovan projekt stvaranja baze podataka poljoprivrednih gazdinstava.</i>
Uspostavljen sistem podsticaja za poljoprivrednu proizvodnju	<i>Ostvareno, realizovan projekt plana podsticaja za poljoprivrednu proizvodnju. Realizovano 25.719 KM (45% od planiranog iznosa).</i>
Povećan broj poljoprivrednih gazdinstava	<i>Djelimično ostvareno, u 2013. godini ostvareno povećanje od 49% u odnosu na 2010. godinu, ali zbog promjene pravnog okvira za registraciju broj u Registru u 2014. godini je manji za 3,5 puta, ali je procjena da je stvarni broj isti kao i 2013. godine.</i>
Povećanje površina pod voćem i povrćem	<i>Ostvareno, rezultat realizovanih podsticaja povećanje površina pod voćem za 2 ha.</i>
Povećanje stočnog fonda	<i>Nije ostvareno, nije bilo realizovanih projekata za povećanje stočnog fonda. Poticaji su bili usmjereni na zdravstveni pregled mliječnih grla. Potrebno planirati projekt za povećanje stočnog fonda.</i>
Povećanje količine krajnjeg proizvoda	<i>Nije uspostavljen sistem za praćenje prinosa poljoprivredne proizvodnje na nivou opštine te nisu dostupni podaci za ocjenu indikatora. Povećane su površine zasada voća, što doprinosi povećanju količine proizvoda u voćarstvu ali nema evidencije o količini proizvodnje u ostalim granama poljoprivrede.</i>
Povećanje prihoda	<i>Nije uspostavljen sistem za analizu prihoda u poljoprivredi, a početna i ciljna vrijednost indikatora nije dostupna te nije moguće izvesti ocjenu indikatora.</i>

Sektorski cilj 1.2 „Do 2015. godine, kontinuirano raditi na povećanju efikasnosti lokalne uprave, izradi prostorno-planske dokumentacije, te stvaranju novog poslovnog ambijenta koji će omogućiti kvalitativni i kvantitativni rast nivoa poslovne aktivnosti“

U proteklom srednjoročnom periodu za ovaj Sektorski cilj je ostvaren **simboličan napredak**, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Efikasna lokalna uprava, sa povoljnim poslovnim ambijentom i uređenom prostorno-planskom dokumentacijom do 2015. godine*

Ocjena: Za očekivani ishod postignut je simboličan napredak. Realizovan je projekt modernizacije rada lokalne uprave primjernom informacionih tehnologija i nabavkom opreme u 2011. godini, uz podršku UNDP-a. U periodu 2011.-2014. godine povećani su neporezni prihodi Opštine od naknada, taksi i pružanja javnih usluga za 25,6%, dok su ukupni prihodi povećani za 17%. Uspostavljena je Jedinica za upravljanje lokalnim razvojem u cilju doprinosa unapređenju efikasnosti upravljanja razvojem. U odnosu na stvaranje novog unaprijeđenog poslovnog ambijenta urađeno je vrlo malo kroz smanjenje opštinskih komunalnih i administrativnih taksi. Ukupna definicija očekivanog ishoda je uopštena i nepotpuna sa SMART aspekta te je u procesu evaluacije korišten i alternativni indikator za mjerenje napretka u dijelu koji se odnosi na ambijent za poslovanje, a to je broj poslovnih subjekata koji pokazuje da je došlo do smanjenja broja registrovanih poslovnih subjekata za 20% u odnosu na početni broj u 2010. godini, pri čemu je u 2014. godini ukupno bilo 140 registrovanih poslovnih subjekata. Direktni projekti za podršku preduzetnicima koji su se odnosili na projektovanje poslovne zone, preduzetničku obuku, podršku u registraciji poslovanja i sl. nisu realizovani zbog nedostatka finansijskih sredstava. Planirana izrada Urbanističkog plana opštine Osmaci i pojedinačnih regulacionih planova su prolongirani zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Od ukupno 11 projekata planiranih za realizaciju ovog cilja, realizovana su 3 projekta dok je 5 projekata prolongirano za naredni period a 3 projekta su otkazana zbog nedostatka finansijskih sredstava. Svi planirani i realizovani projekti su bili koherentni sa sektorskim ciljem, a realizovani projekt u oblasti efikasnosti uprave su doprinijeli cilju.

Očekivani rezultati na nivou programsko-projektnih indikatora u okviru ovog cilja i ostvareni napredak prikazani su u tabeli.

Tabela 1.2. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.1.2. „Do 2015. godine, kontinuirano raditi na povećanju efikasnosti lokalne uprave, izradi prostorno-planske dokumentacije, te stvaranju novog poslovnog ambijenta koji će omogućiti kvalitativni i kvantitativni rast nivoa poslovne aktivnosti“	
Planirani programsko-projektni indikatori	Ostvareno
Korisnički orijentisana lokalna uprava	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Zadovoljstvo građana	<i>Nije uspostavljen sistem praćenja.</i>
Uspostavljen i funkcionalan Odsjek za LER	<i>Ostvareno, uspostavljena JURA.</i>
Urađeni vodiči za registrovanje biznisa	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Učesnici obuke osposobljeni za samostalnu izradu projekata	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Zadovoljstvo poslovnog sektora radom lokalne uprave	<i>Nije urađeno mjerenje. Usvojena skupštinska Odluka o komunalnim taksama i skupštinska Odluka o opštinskim administrativnim taksama. Vodič za preduzetnike za registraciju nije izrađen.</i>
Modernizovana lokalna uprava	<i>Ostvareno, nabavljena računarska oprema, urađena LAN mreža, obezbjeđen internet za sva radna mjesta, uspostavljen Web portal opštine i opremljena skupštinska sala neophodnim inventarom (stolovi i stolice).</i>
Urađen Urbanistički plan	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>

Izrađena najmanje dva regulaciona plana većih naseljenih mjesta na području opštine	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Projektovana poslovna zona	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>

Sektorski cilj 1.3 „Uređena saobraćajna i vodovodna infrastruktura do 2015. godine“

U proteklom srednjoročnom periodu ovaj Sektorski cilj je **djelimično ostvaren**, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Izrađena saobraćajna i vodovodna infrastruktura do 2015. godine*

Ocjena: Ostvaren je djelimičan napredak. Naime, očekivani ishod nije imao definisane indikatore po SMART principu na osnovu čega bi se procijenio egzaktni napredak a definicija očekivanog rezultata ukazuje na potpuno rješavanje problema saobraćajne i vodovodne infrastrukture do 2015. godine. Na osnovu definisanih SMART indikatora na programsko-projektnom nivou utvrđen je djelimični napredak. Od planirane dužine lokalnih puteva za asfaltiranje do 2015. godine (14 km), asfaltirano je 30%, a od ukupno planirane dužine lokalnih puteva za rekonstrukciju uređeno je 78%, dok za uređenje vodovodne infrastrukture nisu ni na programsko-projektnom nivou definisani SMART indikatori a uređeno je 2.450 m lokalne vodovodne mreže. Procjena predstavnika Opštine je da je dužina prioritetne vodovodne mreže za uređenje oko 7.500 m, što ukazuje da je do sada ostvareno 32,7% od planiranog. Svim tim vodovodima upravljaju Vodovodni odbori po naseljenim mjestima, odnosno isti nisu predati na upravljanje JKP "Rad Spreča" Osmaci. U okviru uređenja puteva, izgrađeno je i 5 mostova na području opštine. Za planiranu sanaciju 11 klizišta, izvršena je sanacija 3 klizišta, dok sanacija ostalih klizišta nije realizovana zbog nedostatka finansijskih sredstava i to je prioritet za naredni period. U okviru ovog sektorskog cilja, u toku godišnjeg planiranja uveden je najveći broj novih projekata iz razloga što su poplave i njima uzrokovana klizišta u 2014. godini značajno uticale na ovaj sektorski cilj. Najveći broj projekata realizovanih u 2014. godini odnosio na sanaciju klizišta i uređenje lokalnih puteva, koji su finansirani iz vanjskih izvora.

Od ukupno 44 projekata (42 projekta planirana u strategiji i 2 projekata naknadno planirana kroz godišnje planove implementacije), u okviru ovog sektorskog cilja realizovano je 13 projekata, 3 projekta su korigovana, u smislu iznosa i perioda implementacije, dok je 18 projekata prolongirano za naredni period usljed nedostatka finansijskih sredstava a 10 projekata je otkazano zbog nedostatka finansijskih sredstava. Pored planiranih projekata u planovima implementacije, u okviru ovog sektorskog cilja je realizovano i 15 projekata koji nisu bili u okviru strategije ali su doprinijeli ostvarenom napretku u realizaciji cilja. Svi planirani i realizovani projekti u okviru ovog cilja su bili koherentni sa ciljem, a realizovani projekti su dali doprinos indikatorima napretka u ostvarenju cilja.

Očekivani rezultati na nivou programsko-projektnih indikatora u okviru ovog cilja i ostvareni napredak su prikazani u tabeli.

Tabela 1.3. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.1.3. „Uređena saobraćajna i vodovodna infrastruktura do 2015. godine“	
Planirani programsko-projektni indikatori	Ostvareno
Asfaltirana lokalna putna mreža u dužini od 14 km	<i>Djelimičan napredak od 30%, asfaltirano ukupno 4,137 km lokalnih puteva.</i>
Rekonstruisana putna mreža u dužini od 17 km	<i>Značajan napredak od 78%, rekonstruisano 13,2 km putne mreže.</i>
Uređen sistem vodosnabdijevanja na području opštine	<i>Djelimičan napredak od 32,7%, kroz uređenje 2.450 m vodovodne mreže od 7.500 m i nabavku pumpe za naselje Mahala.</i>
Sanirana postojeća klizišta na području opštine	<i>Simboličan napredak od 27%, od 11 planiranih sanacija klizišta, sanirana su 3 klizišta u naseljima Pantelići, kalajdžići i Mramorak.</i>
Uređeno 5 novih mostova (usljed povećanih potreba u 2014. povećan indikator na 6 mostova)	<i>Značajan napredak od 83,3% kroz uređene mostove u Sajtovićima, Šeheru, Kuli, Vilčevićima, dok most na Sreći od Šaraca nije uređen, ali je uređen most na Vacentinskoj rijeci kao novi projekt.</i>
Urađena ulična rasvjeta u dužini od 4 km	<i>Nije ostvareno, nisu realizovani projekti.</i>
Zadovoljni građani radom lokalne uprave	<i>Nije rađeno mjerenje zadovoljstva građana.</i>

Zaključci i preporuke

U dijelu strategije vezanom za ekonomski razvoj postoji koherentnost između sektorskih ciljeva i programa i projekata, koji su doprinisili ostvarenju ciljeva u obimu u kojem su implementirani. Problem u ocjeni ostvarenog napretka se odnosi na nedostatak primjene SMART principa u definisanju očekivanih ishoda sa indikatorima. U procesu revizije neophodno je da se definišu početne i ciljne vrijednosti indikatora za praćenje ostvarenja ciljeva. Pri tome, neophodno je analizirati i inidkatore sa aspekta postojanja uspostavljenih sistema za praćenje, te u reviziji odabrati one indikatore za koje će postojati mogućnost praćenja.

Sektorski cilj 1.1 je djelimično ostvaren, kroz uspostavljanje baze poljoprivrednih gazdinstava te uvođenje sistema podsticaja poljoprivrednoj proizvodnji. Prema zvaničnim podacima iz evidencije, broj poljoprivrednih gazdinstava je smanjen, što je uzrokovano promjenom u zakonskom okviru čime je propisana potreba preregistracije gazdinstava na komercijalna i nekomercijalna, uz uvođenje finansijskih obaveza za registrovane poljoprivrednike, što je dovelo do smanjenja broja registrovanih gazdinstava uglavnom sitnih nekomercijalnih gazdinstava. Međutim, na osnovu trenda rasta broja gazdinstava do 2013. godine kada je došlo do promjene propisa, te saznanja aktera o stanju na terenu procijenjeno je da nije došlo do stvarnog smanjenja broja poljoprivrednih gazdinstava u odnosu na 2013. godinu. Od planiranog iznosa podsticaja za period 2011.-2014. godine realizovano je 45%, usljed preusmjeravanja sredstava na druge prioritete, dok je u 2015. godini visina podsticaja znatno povećana u odnosu na 2011. godinu (oko 2 puta), te je potrebno u narednom periodu pokušati što više sredstava izdvajati za podsticaje poljoprivredi kao primarnoj strateškoj grani privrede opštine Osmaci, imajući u vidu i novu raspodjelu indirektnih prihoda koja je povećala sredstva raspodjele za opštinu Osmaci. Posebnu pažnju u poljoprivredi potrebno je obratiti na razvoj stočarstva i povećanje stočnog fonda, te pružanje usluga poljoprivrednicima, uz modernizaciju Veterinarske ambulante. Potrebno je i dodatno educirati poljoprivrednike o prednostima registracije, te realizovati prolongirani projekt razvoja zadružnog sektora i organizovanja otkupa za povezivanje sitnih gazdinstava sa tržištem.

Za Sektorski cilj 1.2 ostvaren je simboličan napredak kroz intervencije na povećanju opremanja i kapaciteta Opštine. Za ovaj cilj definisani indikator promjene je uopšten i nije u skladu sa SMART principom te bi u procesu revizije bilo neophodno redefinisati indikatore ovog sektorskog cilja. Cilj je da se kroz redefinisanje indikatora omogući uvid u doprinos koje ostvaruju realizirani projekti u okviru ovog sektorskog cilja (npr. povećana efikasnost javne uprave koja stvara XX% zadovoljnih građana do 2020. godine, unaprijeđen privredni ambijent za rast preduzeća uz X novih radnih mjesta do 2020. godine i sl.). Prema mišljenju intervjuisanih predstavnika Opštine Osmaci, aktivnosti koje se odnose na unaprijeđenje poslovnog ambijenta i povećanje preduzetničkih aktivnosti na području opštine predstavljaju izuzetno važan prioritet za koji nije bilo finansijskih mogućnosti za realizaciju u proteklom periodu te da aktivnosti u toj oblasti treba smatrati prioritetom i u reviziji Strategije. Stvaranje uslova za generisanje prihoda seoskih domaćinstava prioritet je za održivost života u opštini Osmaci koja je prvenstveno ruralna sredina. Posebnu pažnju treba usmjeriti na uspostavljanje mehanizma za mjerenje zadovoljstva građana kako bi se mogao pratiti kvalitet rada javne uprave.

Sektorski cilj 1.3 je djelimično ostvaren. Indikator definisan za mjerenje napretka u realizaciji ovog cilja ne sadrži kvantitativne elemente mjerljivosti na osnovu kojih bi bilo moguće procijeniti tačan stepen realizacije cilja, jer je očekivani ishod uopšteno definisan te je preporuka da se u procesu revizije pri definisanju ishoda definiše mjerljiv nivo očekivane promjene unaprijeđenja saobraćajne i vodovodne infrastrukture za naredni srednjoročni period (npr. izgrađeno XX km puteva i XX m vodovodne mreže do 2020. godine). U okviru revizije ovog sektorskog cilja, pored analize prolongiranih nerealizovanih projekata, potrebno je obratiti pažnju na analizu povećanih potreba i planiranja novih projekata za sanaciju i uređenje putne i vodovodne infrastrukture. Posebnu pažnju treba usmjeriti za dalje unaprijeđenje poljoprivrednih puteva te sanaciju 3 prioriteta velika klizišta koja su na putevima koji povezuju sela. Pored toga, u reviziji strategije potrebno je razmotriti i faznu implementaciju izgradnje dvije trake na prioritetoj dionici magistralnog puta Šarci-Osmaci centar dužine 6 km, što je projekt veće vrijednosti za koji je potrebna podrška od vlade na republičkom nivou.

S obzirom na to da je osnovni razlog nedovoljnih postignuća na nivou sektorskih ciljeva ekonomskog razvoja nedostatak finansijskih sredstava, neophodno je sagledati dostupnost različitih vanjskih izvora finansiranja kao i mogućnosti finansiranja strategije iz budžeta u narednom periodu, kako bi se poboljšala realnost planiranja za naredni period realizacije strategije.

4.2.2. Procjena postignuća u ispunjenju sektorskih ciljeva društvenog razvoja

U okviru sektora društvenog razvoja definisana su tri sektorska cilja.

Sektorski cilj 2.1 „Unapređena zdravstvena infrastruktura i usluge do 2015. godine“

U proteklom srednjoročnom periodu ovaj Sektorski cilj **nije ostvaren**, ali je ostvaren napredak koji omogućava realizaciju cilja u narednom periodu implementacije strategije, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Obezbeđena zdravstvena infrastruktura i usluge do 2015. godine*
Ocjena: Očekivani ishod nije ostvaren, ali stvoreni su preduslovi za realizaciju u narednom periodu realizacije strategije. U cilju obezbjeđenja zdravstvene infrastrukture i usluga na području opštine

Osmaci započela je izgradnja planiranog objekta područne ambulante. Faza izgradnje i pokrivanja objekta je završena ali su dalji radovi zaustavljeni zbog nedostatka finansijskih sredstava. Naime, u početku je zamišljen jedan objekat porodične ambulante, ali je kasnije projekat korigovan u smislu proširenja na izgradnju većeg višenamjenskog objekta gdje će pored porodične ambulante biti smješteni i RJ Pošte RS, PJ Poreske uprave, RU za geodetske i imovinsko pravne poslove, Biro za zapošljavanje i filijala JF zdravstvenog osiguranja RS. Time je povećan obim projekta i prolongiran period njegove realizacije. Do sada je uloženo 291.123,00 KM u navedeni objekat, a u 2015. godini su ugovoreni radovi od 227.263,41 KM. Iako nije bilo planirano izdvajanje iz budžeta za ovaj objekat izdvojeno je 41.992 KM, dok iznos planiranih sredstava iz vanjskih izvora 95,8% od planiranog iznosa. To je imalo uticalo na smanjenu mogućnost finansiranja drugih projekata društvenog razvoja iz budžeta. Očekuje se da će područna ambulanta biti završena početkom 2016. godine, dok se završetak cijelog multifunkcionalnog objekta očekuje u 2017. godini

Od ukupno planirana 3 projekta koja su potpuno koherentna sa sektorskim ciljem, ostvaren je djelimični napredak u realizaciji 1 projekta koji se odnosi na izgradnju porodične ambulante, jer je namjena projekta koji je planiran za porodičnu ambulantu proširena i na druge namjene koje nisu bile prvobitno planirane, a koje nisu koherentne sa ovim ciljem koji je usmjeren prvenstveno na zdravstvene usluge, ali svojom implementacijom stvara uslove za obogaćivanje dostupnosti javnih usluga na području opštine, te je donijeta odluka o proširenju namjene objekta. S obzirom na to da su druga 2 projekta fazno povezana sa prvim projektom, nije bilo moguće realizovati druga 2 projekta, dok nije završena izgradnja objekta.

Očekivani rezultati na nivou programsko-projektnih indikatora u okviru ovog cilja i ostvareni napredak su prikazani u tabeli.

Tabela 2.1. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.2.1. „Unapređena zdravstvena infrastruktura i usluge do 2015. godine“	
Planirani programsko-projektni indikator	Ostvareno
Izgrađen objekat područne ambulante u Osmacima	<i>Nije ostvareno, ali je projekat izgradnje ambulante u toku (objekat je ozidan i pokriven te slijedi završetak gradnje).</i>
Tehnički opremljene područne ambulante porodične medicine	<i>Nije ostvareno, nije završena prva faza.</i>
Kadrovski ojačane područne ambulante	<i>Nije ostvareno, nije završena prva faza.</i>

Sektorski cilj 2.2 „Obezbjedeći sportski i kulturni sadržaji do 2015. godine“

U proteklom srednjoročnom periodu ovaj Sektorski cilj je **djelimično ostvaren**, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Izgrađeni sportski i kulturni kapaciteti do 2015. godine*
Ocjena: Ostvaren je djelimični napredak, koji je utvrđen analizom indikatora na programsko-projektnom nivou jer očekivani ishod na nivou sektorskog cilja nije imao definisane indikatore po SMART principu. Definicija očekivanog rezultata ukazuje na potpuno obezbjeđenje svih sportskih i kulturnih sadržaja na području opštine Osmaci do 2015. godine. Na osnovu definisanih indikatora na programsko-projektnom nivou utvrđen je djelimični napredak. Za razvoj sportskih kapaciteta nije realizovana planirana izgradnja centralnog stadiona, a u toku je registracija fudbalskog kluba Borac Osmaci za koji je potrebno obezbijediti uslove za rad, zbog čega je ovaj projekt potrebno

uzeti kao prioritet u reviziji strategije. Završeni su radovi na izgradnji fiskulturne sale u školi u Capardama i njeno opremanje potrebnom sportskom opremom te izgrađeno jedno multifunkcionalno igralište u naseljenom mjestu Borogovo i opremljeno neophodnom sportskom infrastrukturuom. Od planiranih kulturnih sadržaja, nije izvršeno opremanje Doma kulture ni kulturno-umjetničkog društva neophodnom opremom, te je neophodno u narednom periodu ove projekte smatrati prioritetom za podršku u unapređenju kulturnog života na području opštine. Opremljene su 2 čitaonice u Borogovu i Hajvazama, a radovi na izgradnji centralnog spomen obilježja su pri završetku, a koji treba da se nastave u narednom periodu kroz postavljanje spomen ploče i uređenje platoa oko spomenika. U odnosu na planirani broj kulturnih manifestacije u proteklom srednjoročnom periodu realizovano je 50%.

Od ukupno 13 projekata koji su koherentni sa sektorskim ciljem i usmjereni na ostvarenje cilja (9 projekata planiranih u Strategiji i 4 naknadno planirana u planovima implementacije), potpuno je realizovano 6 projekata, dok su djelimično realizovana 3 projekta koja su u toku, a 4 projekta su prolongirana za naredni period zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Očekivani rezultati na nivou programsko-projektnih indikatora u okviru ovog cilja i ostvareni napredak prikazani su u tabeli.

Tabela 2.2 Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.2.2. „Obezbjeđeni sportski i kulturni sadržaji do 2015. godine“	
Planirani programsko-projektni indikator	Ostvareno
Izgrađen centralni fudbalski stadion u Osmacima	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Izgrađeno pet igrališta u ruralnim područjima opštine	<i>Ostvareno 20%, od planiranih 5 izgrađeno je 1 igralište.</i>
Tehnički opremljen Dom kulture u Osmacima	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Nabavljena oprema za kulturno-umjetnička društva i sekcije pri osnovnim školama	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Rekonstruisane čitaonice u naseljenim mjestima Borogovo i Hajvaze	<i>Ostvareno, rekonstruisane 2 čitaonice.</i>
Dovršeno centralno spomen obilježje u Osmacima	<i>Ostvareno u značajnoj mjeri (pri završetku), preostale aktivnosti se odnose na izgradnju platoa oko spomenika i spomen ploče za civilne žrtve rata.</i>
Dovršena školska fiskulturna sala u Capardama	<i>Ostvareno, zvršeni radovi i opremljena fiskulturna sala.</i>
Organizovane kulturne manifestacije	<i>Ostvareno 50%, od 12 kulturnih manifestacija (u prosjeku min 3 godišnje), realizovano je ukupno 6.</i>

Sektorski cilj 2.3 „Obnovljene i funkcionalne obrazovne ustanove do 2015. godine“

U proteklom srednjoročnom periodu ovaj Sektorski cilj **nije ostvaren**, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Obnovljene obrazovne ustanove do 2015. godine*
Ocjena: Ovaj očekivani ishod nije ostvaren. Analizom je utvrđeno da od ukupno 3 obrazovne ustanove na području opštine Osmaci, nije bilo intervencija na obnovi. Na programsko-projektnom nivou pokazatelji ukazuju da je razlog tome nedostatak finansijskih sredstava.

Od ukupno 5 projekata svi projekti su prolongirani za naredni period, za šta je neophodno kandidirati prioritete i kod nadležnog ministarstva na nivou RS i donatora u cilju prikupljanja potrebnih sredstava. Očekivani rezultati na nivou programsko-projektnih indikatora u okviru ovog cilja prikazani su u tabeli.

Tabela 2.3. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.2.3. „Obnovljene i funkcionalne obrazovne ustanove do 2015. godine“	
Planirani programsko-projektni indikatori	Ostvareno
Rekonstruisana osnovna škola u Capardama	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Rekonstruisani sanitarni čvorovi u osnovnim školama u Osmacima i Matkovcu	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Popunjen knjižni fond biblioteke u Osmacima sa novim naslovima	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Materijalno-tehnički opremljene predškolske ustanove pri postojećim osnovnim školama	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>

Zaključci i preporuke

Planirani projekti za društveni razvoj su u potpunosti koherentni sa sektorskim ciljevima i realizovani projekti su doprinijeli ostvarenju ciljeva u obimu u kojem su realizovani. Za prvi sektorski cilj je proširen obim projekata a proširenje nije bilo direktno povezano sa sektorskim ciljem, međutim pružit će doprinos unapređenju društvenog života u opštini. Sa aspekta očekivanih ishoda sa indikatorima za određene indikatore nedostaju jasno definisane ciljne vrijednosti za mjerenje napretka, te je potrebno to unaprijediti u procesu revizije. Naprimjer, za očekivani ishod „Izgrađeni sportski i kulturni kapaciteti do 2015. godine“ primjena SMART principa bi vodila slijedećoj definiciji npr. „Sportski i kulturni sadržaji na području opštine povećani za XX% do kraja 2015. godine“.

Sektorski cilj 2.1 nije ostvaren, ali je ostvaren napredak koji omogućava realizaciju cilja u narednom periodu implementacije strategije, koji se odnosi na izgradnju multifunkcionalnog objekta u kojem će biti smještena područna ambulanta porodične medicine, te je u procesu revizije potrebno planirati završetak i opremanje objekta, kao i obezbjeđenje kadrova.

Sektorski 2.2 je djelimično ostvaren, a u narednom periodu potrebno je planirati završetak započetih projekata te prolongirane projekte, koji su još uvijek relevantni u odnosu na potrebe zajednice za unaprijeđenom infrastrukturom za sport i kulturu, što će unaprijediti kvalitet društvenog života u opštini Osmaci. Uz to, neophodno je definisati ciljne vrijednosti ishoda za mjerenje ostvarenog napretka.

Sektorski 2.3 nije ostvaren, a razlog tome je nedostatak finansijskih sredstava. Imajući u vidu značaj obrazovnog sistema, vrlo je značajno u procesu revizije strategije analizirati moguće izvore i način obezbjeđenja sredstava za uređenje i opremanje škola na području opštine.

4.2.3. Procjena postignuća u ispunjenju sektorskih ciljeva u sektoru životne sredine

U okviru sektora životne sredine definisana su tri sektorska cilja.

Sektorski cilj 3.1 „Uspostavljen sistem za upravljanje čvrstim otpadom, sanacija privremene deponije i svih divljih deponija na području opštine do 2015. godine“

U proteklom srednjoročnom periodu za ovaj Sektorski cilj ostvaren je **simboličan napredak** u ukupnoj realizaciji cilja, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Uspostavljen sistem upravljanja čvrstim otpadom, sanirana privremena deponija i sve divlje deponije na području opštine do 2015. godine*

Ocjena: U dijelu očekivnog ishoda koji se odnosi na uspostavljanje sistema za upravljanje čvrstim otpadom ostvaren je značajan napredak koji se ogleda u povećanju broja domaćinstava obuhvaćenih organizovanim prikupljanjem otpada, sa 8% u 2010. godini na 50% u 2014. godini (ukupan broj korisnika usluga prikupljanja otpada, u oktobru 2015. godine, je bio 1070). Tome je doprinijelo opremanje JKP Rad-Spreča Osmaci, uz finansijsku pomoć SIDA-e, opremom za prikupljanje čvrstog otpada. Izvršena je nabavka specijalnog vozila za odvoz otpada, 1440 kanti za otpad i 40 kontejnera. Međutim, u dijelu sektorskog cilja koji se odnosi na sanaciju privremene deponije nije postignut napredak. Izgradnja regionalne deponije koja pokriva područje 9 opština je prolongirana zbog klizišta na području deponije koja su uzrokovale vremenske nepogode u maju 2014. godine, zbog čega je prolongirana i sanacija privremene deponije Crni Vrh koja će biti u upotrebi do otvaranja Regionalne deponije koja je planirana za početak 2016. godine. Sanirana je samo jedna divlja deponija na području Crnog Vrh, a sanacija ostalih deponija je prolongirana za naredni period zbog nedostatka finansijskih sredstava, što ugrožava stanje životne sredine na području opštine.

Od ukupno 5 projekata (2 projekta vezana za opremanje JKP i nabavku opreme, kanti i kontejnera, su spojena), 1 projekat je realizovan, dok su 4 prolongirana za naredni period usljed nedostatka finansijskih sredstava. Postoji koherentnost između sektorskog cilja i svih planiranih projekata za njegovu realizaciju koji doprinose očekivanom ishodu te je neophodno prolongirane projekte razmotriti i u procesu revizije. Očekivani rezultati na nivou programsko-projektnih indikatora u okviru ovog cilja prikazani su u tabeli.

Tabela 3.1. **Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja**

SE.C.3.1. „Uspostavljen sistem za upravljanje čvrstim otpadom, sanacija privremene deponije i svih divljih deponija na području opštine do 2015. godine“	
Planirani programsko-projektni indikatori	Ostvareno
JKP "Rad Spreča" Osmaci opremljeno neophodnom opremom i osnovnim sredstvima za rad	<i>Ostvareno, spojena 2 projekta vezana za opremanje sredstvima za prikupljanje čvrstog otpada. Nabavljen 1 kamion, 40 kontejnera i 1440 kanti.</i>
Nabavljeni kontejneri i kante za domaćinstva	<i>1 kamion, 40 kontejnera i 1440 kanti.</i>
Edukovano stanovništvo na temu organizovanog prikupljanja otpada	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Očišćene divlje deponije	<i>Nije ostvareno, 1 divlja deponija sanirana.</i>
Rekultivisane površine na kojima su se nalazile divlje deponije	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt jer nije završena prva faza čišćenja divljih deponija.</i>
Sanirana privremena deponija "Crni vrh"	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt zbog kašnjenja u izgradnji regionalne deponije.</i>
Izgrađena regionalna sanitarna deponija	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Zadovoljni građani	<i>Nije vršeno mjerenje zadovoljstva.</i>

Sektorski cilj 3.2 „Izgrađen sistem zaštite od padavinskih voda i kanalizaciona mreža za naseljena mjesta sa većim stepenom centraliteta do 2015. godine“

U proteklom srednjoročnom periodu ovaj Sektorski cilj je **djelimično ostvaren**, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Uspostavljen sistem zaštite od padavinskih voda i urađena kanalizaciona mreža za naseljena mjesta Osmaci-centar i dio naseljenog mjesta Caparde do 2015. godine*

Ocjena: Ostvaren je simboličan napredak, zbog nedostatka finansijskih sredstava. U prvom dijelu definicije sektorskog ishoda koji se odnosi na uspostavljanje sistema zaštite od padavinskih voda, nedostaju elementi mjerljivosti ili indikator koji bi omogućili ocjenu nivoa ostarivanja ovog dijela očekivanog ishoda. Uspostavljanje sistema zaštite od padavinskih voda se pored projekata čišćenja korita rijeka odnosilo i na uspostavljanje monitoringa odnosno sistemskog praćenja nivoa voda u riječnim koritima u vanrednim i kriznim situacijama. Na planu uspostavljanja monitoringa nije ostvaren napredak, a analizom ostvarenja na programsko-projektnom nivou indikatora utvrđeno je da je uređeno ukupno 3.400 m riječnih korita, ali da nije ostvarena ukupna planirana dužina uređenja riječnih korita. Redovno godišnje su organizovana čišćenja i uređenja korita rijeka kako bi se uklonila prioritetna „uska grla“ za zaštitu okolnog poljoprivrednog zemljišta, ali je u 2014. godini usljed teških vremenskih nepogoda došlo do povećanja potreba u ovom segmentu. U realizaciji uređenja korita rijeka ostvarena je dobra saradnja sa građanima koji su se uključili u aktivnosti civilne zaštite.

U drugom dijelu definicije očekivanog ishoda koji se odnosi na izgradnju kanalizacione mreže u naseljenim područjima sa većim stepenom centraliteta (Osmaci-centar i Caparde), ostvareni su manji rezultati na izgradnji kanalizacione mreže u dijelu naseljenog mjesta Caparde (250 m, što je 17% planirane investicije), a sistem još uvijek nije funkcionalan jer nije nabavljen kolektor usljed nedostatka finansijskih sredstava. U Osmacima-centar nisu realizovane aktivnosti uređenja kanalizacione mreže, jer se radi o projektima velike vrijednosti, za koje su potrebna sredstva iz vanjskih izvora.

Razlog manjeg stepena realizacije ovog cilja je nedostatak finansijskih sredstava.

Od ukupno 8 projekata, 2 projekta korigovana u iznosima i vremenskog trajanju te djelimično realizovana, 1 projekat je u provedbi, 4 projekta su prolongirana za naredni period usljed nedostatka finansijskih sredstava, dok je 1 projekat otkazan. Planirani i realizovani projekti su koherentni sa sektorskim ciljem.

Tabela 3.2. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.3.2. „Izgrađen sistem zaštite od padavinskih voda i kanalizaciona mreža za naseljena mjesta sa većim stepenom centraliteta do 2015. godine“	
Planirani programsko-projektni indikatori	Ostvareno
Urađena projektna dokumentacija za kanalizaciju	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Izgrađena kanalizaciona mreža za naseljena mjesta Osmaci-centar i Caparde (Novo naselje)	<i>Ostvareno djelimično, izgrađeno 250m kanalizacione mreže koja nije stavljena u funkciju jer nije završen kolektor usljed nedostatka fiannsijskih sredstava. u Capardama dok za Osmake nije realizovano usljed nedostatka sredstava.</i>
Uređena riječna korita	<i>Ostvareno djelimično, uređeno 3.400 m riječnih korita (uređeno je 17% korita rijeke Spreče, 67% korita Mramorske rijeke, 40% korita Papračke rijeke, te 20% korita Svajtovske rijeke od planirane dužine riječnog korita za uređenje).</i>
Zadovoljni građani	<i>Nije vršeno mjerenje.</i>

Sektorski cilj 3.3 „Uspostavljen sistem zaštite životne sredine sa edukacijom stanovništva na opštinskom nivou“

U proteklom srednjoročnom periodu za ovaj Sektorski cilj ostvaren je **simboličan napredak** u realizaciji, na šta ukazuje analiza promjena u indikatorima očekivanih ishoda u okviru ovog sektorskog cilja.

- *Očekivani sektorski ishod: Uspostavljen sistem zaštite životne sredine sa edukacijom stanovništva na opštinskom nivou*

Ocjena: Očekivani ishod je uopšten i isti je kao i definicija cilja, što otežava mogućnost praćenja napretka. Očekivani ishod treba u procesu revizije predefinisati kako bi jasno ukazao na šta se odnosi uspostavljanje sistema zaštite životne sredine, odnosno šta se u tom segmentu treba postići u toku implementacije Strategije. U proteklom periodu implementacije Strategije, planirani ishod se odnosio na izradu planskog dokumenta za zaštitu životne sredine i jačanje kapaciteta stanovništva za očuvanje životne sredine. Simboličan napredak ogleda se u izradi LEAP plana dok na edukaciji stanovništva i uključenju svih aktera u zaštitu životne sredine urađeno je vrlo malo. Do sada je održan samo 1 edukativni događaj sa 40 učesnika te je u narednom periodu neophodno unaprijediti edukaciju stanovnika o zaštiti životne sredine i implementirati projekte i aktivnosti iz LEAP-a.

Od ukupno 3 projekta, 1 projekt je ostvaren a 2 projekta su prolongirana zbog nedostatka finansijskih sredstava. Sa aspekta date definicije sektorskog cilja utvrđeno je da postoji koherentnost projekata sa sektorskim ciljem, ali definicija očekivanog ishoda i cilja ne može biti ista kao što je to slučaj kod ovog cilja te je neophodno u reviziji dati novu definiciju očekivanog ishoda na nivou cilja.

Tabela 3.2. Pregled planiranih i ostvarenih rezultata strateških projekata u okviru sektorskog cilja

SE.C.3.3. „Uspostavljen sistem zaštite životne sredine sa edukacijom stanovništva na opštinskom nivou“	
Planirani programsko-projektni indikatori	Ostvareno
Usvojen LEAP	<i>Ostvareno, izrađen i usvojen LEAP.</i>
Edukovano stanovništvo na temu zaštite životne sredine	<i>Ostvaren simboličan napredak, 1 radionica realizovana.</i>
Izvršena promocija opštine kao ekološki zdrave sredine	<i>Nije ostvareno, nije realizovan projekt.</i>
Zadovoljni građani	<i>Nije mjereno zadovoljstvo građana.</i>

Zaključci i preporuke

U okviru sektorskog plana zaštite okoliša uspostavljena je koherentnost između planiranih i realizovanih projekata koji su doprinikli ostvarenju sektorskih ciljeva. Problem nedovoljnog stepena ostvarenja ciljeva se veže za nedostatak finansijskih sredstava za implementaciju.

Za Sektorski cilj 3.1 ostvaren je simboličan napredak sa aspekta ukupnog obuhvata cilja. Naime, značajno su unaprijeđeni kapaciteti kapaciteta JKP Rad-Spreča, dok sistemsko rješavanje zbrinjavanja otpada nije riješeno. Na to su uticale i vremenske nepogode i klizište na području Regionalne deponije, zbog čega ona nije stavljena u funkciju, te nije bilo moguće sanirati privremenu deponiju Crni Vrh. Za naredni period revizije, pored pitanja saniranja privremene deponije kao i divljih deponija na području opštine Osmaci, sagledati i prioritete definisane u sektoru životne sredine.

Za Sektorski cilj 3.2 ostvaren je simboličan napredak, usljed nedostatka finansijskih sredstava te uticaja vremenskih nepogoda na povećanje potreba u vezi sa rješavanjem pitanja zaštite od padavinskih voda. Za ovaj dio sektorskog cilja potrebno je redefinisati indikator u skladu sa SMART principom da bi se mjerio napredak u ostvarenju cilja (npr. očišćeno 6.000 m riječnih korita do kraja 2020. godine i realizovano praćenje nivoa voda u kriznim situacijama; izgrađeno XXX m kanalizacione mreže ili proširena kanalizaciona mreža na XX domaćinstava). Također, potrebno je sagledati i povećane potrebe za uređenje riječnih korita te prevenciju i zaštitu od vremenskih nepogoda za budući period.

Za **Sektorski cilj 3.3** nije definisan jasan očekivani ishod sa mjerljivim indikatorom, te je u procesu revizije potrebno predefinisati očekivani ishod kako bi jasno ukazao na šta će se odnositi uspostavljanje sistema zaštite životne sredine u narednih pet godina, u skladu sa LEAP-om. U proteklom periodu simboličan napredak ostvaren je kroz izradu LEAP-a, dok planirani projekt edukacije građana o zaštiti životne sredine nije realizovan, zbog čega je neophodno u narednom periodu jačati kapacitete i svijest građana za brigu o svojoj okolini. U reviziji je potrebno definisati i ciljne vrijednosti indikatora npr. organizovano X edukativnih događaja za jačanje svijesti građana o zaštiti životne sredine sa XX učesnika.

4.3. Efikasnost

U okviru procjene efikasnosti korištenja resursa u svrhu postizanja postavljenih ciljeva, odnosno procjene koliko su troškovi transformisani u efekte, fokus je stavljen na poređenje broja planiranih i realizovanih projekata, kao i poređenje planiranih i utrošenih sredstava za implementaciju strateških intervencija u srednjoročnom periodu evaluacije (2011.-2014. godina).

4.3.1. Procjena efikasnosti prema broju realizovanih u odnosu na broj planiranih projekata

Prikupljeni podaci za ocjenu efikasnosti implementacije integrirane Strategije integrisanog razvoja opštine Osmaci na osnovu poređenja broja planiranih i broja realizovanih projekata u dosadašnjem periodu (2011.-2014. godina), ukupno i po sektorima, prikazani su u zbirnom pregledu u tabeli koja slijedi.

Tabela 4. Pregled planiranih i realiziranih projekata iz Strategije razvoja opštine u periodu 2011.-2014.

SEKTOR	Broj sektorskih ciljeva	Projekti								% potpuno realiziranih projekata		% potpuno realiziranih i djelimično realiziranih projekata	
		Broj i vrijednost planiranih projekata		Broj i vrijednost potpuno realiziranih projekata		Broj i vrijednost djelimično realiziranih projekata (započeti)		Broj i vrijednost projekata čija implementacija nije započela					
		Br.	u KM	Br.	u KM	Br.	u KM	Br.	u KM	%	% u KM	%	% u KM
Ekonomski	3	65	2.803.500	18	954.898,65	3	69.526,66	34	2.163.500	27,7	34,1	32,3	36,5
Društveni	3	21	911.000	6	233.572	4	320.839,90	11	424.000	28,6	25,6	47,6	60,9
Životna sredina	3	16	1.197.354	2	172.412	3	94.420,50	11	570.000	12,5	14,4	31,2	22,3
Ukupno	9	102	4.911.854	26	1.360.882,65	10	484.787,06	56	3.157.500	25,5	27,7	35,3	37,6

Napomena: Broj i vrijednost projekata ne uključuje projekte koji su realizovani a nisu planirani u toku izrade dokumenta Strategije ili godišnjih planova.

Ukupan procenat realizacije potpuno realiziranih i djelimično realiziranih projekata a u okviru Strategije integriranog lokalnog razvoja opštine Osmaci je 35,3%. Naime, od ukupno 102 projekta planirana za

implementaciju u periodu 2011.-2014. godine, samo 26 projekata, odnosno 25,5 % je implementirano u potpunosti. Udio projekata čija implementacija nije ni započeta u ovom periodu je 54,9 %, odnosno 56 projekata, dok je udio djelimično realiziranih ili započetih projekata 9,8 %, odnosno 10 projekata.

Posmatrano po sektorskim planovima iz Strategije, najveći procenat implementiranih projekata i projekata za koje je počela implementacija u odnosu na broj planiranih projekata je ostvaren u sektoru društvenog razvoja od 47,6 %, zatim u sektoru ekonomskog razvoja od 32,3 %, dok je u sektoru životne sredine iznosio 31,2 %.

Ovi podaci ukazuju da je stepen realizacije projekata iz Strategije nizak. Kao razlog prolongiranja ili otkazivanja projekata naveden je nedostatak finansijskih sredstava, što ukazuje na nerealnost finansijskog planiranja izvora za planirani broj projekata. S druge strane, se može posmatrati i obim projekata i vrijednost projekata kao nerealno postavljeni u odnosu na raspoloživa finansijska sredstva. Prema tome, u reviziji strategije je neophodno prilagoditi broj i vrijednost projekata, realno raspoloživim finansijskim izvorima za naredni srednjoročni period.

4.3.2. Procjena efikasnosti prema visini utrošenih u odnosu na planirane finansijske resurse

U okviru analize efikasnosti strateških intervencija izvršeno je poređenje planiranih finansijskih sredstava za realizaciju projekata u okviru Strategije sa vrijednošću implementiranih, odnosno, realiziranih finansijskih sredstava za planirane strateške intervencije.

U Tabeli koja slijedi dat je prikaz podataka o planiranim i realiziranim finansijskim sredstvima za implementaciju strateških projekata na području opštine Osmaci.

Tabela 5. Poređenje planiranih i realizovanih sredstava², u periodu 2011.-2014. godina

Sektor	Planirana finansijska sredstva za implementaciju projekata u KM			Realizirana finansijska sredstva za implementaciju projekata u KM		
	Budžet	Vanjski izvori	Ukupno	Budžet	Vanjski izvori	Ukupno
Ekonomski razvoj	377.400	2.426.100	2.803.500	140.743,85	813.678,96	954.422,81
Društveni razvoj	73.000	838.000	911.000	64.757,00	489.654,90	554.411,90
Zaštita i unapređenje okoliša	101.600	1.095.754	1.197.354	16.801,80	251.858,00	268.659,80
Ukupno	552.000	4.359.854	4.911.854	222.302,65	1.555.191,86	1.777.494,51
% (struktura)	11,24%	88,76%	100%	12,51%	87,49%	100%
	Procenat realiziranih sredstava			49,27%	35,67%	36,19%

*Izvor: Aneks 2 Programsko-projektna tabela

² Podaci o planiranim i realiziranim sredstvima prikazani u ovoj tabeli su podaci iz Planova implementacije Strategije, uključujući projekte koji nisu bili planirani inicijalno u dokumentu Strategije, te podatke iz Izvještaja o implementaciji bez projekata koji nisu bili u Planovima implementacije a koji su izdvojeni prikazani na kraju ovog poglavlja.

Ukoliko se posmatra omjer planiranih sredstava iz planova implementacije i realizovanih sredstava za implementaciju projekata iz sektorskih planova implementacije, od ukupno 4.911.854 KM planiranih za implementaciju svih 99 projekata koji su bili u planovima implementacije, **realizovano je 36,19%**. Budžetska sredstva planirana za implementaciju projekata u periodu evaluacije realizovana su 49,27% odnosno od planiranih 552.000 KM izdvojeno je 222.302,65 KM, što ukazuje na nizak nivo usklađivanja planiranja budžeta i godišnjih planova implementacije.

Što se tiče vanjskih izvora za finansiranje planiranih projekata definisanih u Strategiji, stepen realizacije je 35,67 %, odnosno od planiranih 4.359.854 KM realizovano je 1.555.191,85 KM, što ukazuje na nerealnost planiranja vanjskih izvora sredstava. U proteklom periodu najveći rezultati za obezbjeđenje vanjskih izvora se odnose na finansiranje iz IFAD sredstava preko Vlade RS, donacije Ministarstva za izbjegla i raseljena lica BiH te stranih donatora UNDP i SIDA.

Najniži stepen realizacije sredstava je zabilježen u sektorskom planu za zaštitu životne sredine (22,44 %).

U pogledu realnosti planiranja na godišnjem nivou, podaci su prikazani u narednoj tabeli.

Tabela 6. Pregled planiranih i realiziranih finansijskih sredstava za implementaciju Strategije razvoja opštine Osmaci po godinama u periodu 2011.-2014. godina

	2011.			2012.			2013.			2014.		
	Planirano	Realizirano	%	Planirano	Realizirano	%	Planirano	Realizirano	%	Planirano	Realizirano	%
Broj projekata	28	13	46,43	37	10	27,03	33	10	30,30	16	16	100,00
Budžet	131.400	84.865	64,59	276.000	34.226,65	12,40	98.600	53.652	54,41	46.000	49.558,95	107,74
Vanjski izvori	1.202.100	548.388	45,62	1.715.500	319.499,00	18,62	1.133.254	441.404	38,95	309.000	340.902,92	110,32
Ukupno u KM	1.333.500	633.253	47,49	1.991.500	353.725,65	17,76	1.231.854	495.056	40,19	355.000	390.461,87	109,99

*Izvori: Detaljni finansijski planovi za 2011.- 2012., 2013. i 2014. i godišnji izvještaji za 2011., 2012-2013. i 2014. godinu

Napomena: Broj projekata po godinama u svakoj godini uključuje i višegodišnje projekte implementirane kroz period od više od 1 godine. Projekti koji nisu bili u planovima implementacije nisu uključeni u obračun, a izdvojeno su prikazani na kraju ovog poglavlja.

Analizom podataka o planiranju na godišnjoj osnovi utvrđeno je da postoji nerealnost planiranja i na godišnjoj osnovi. U 2012. godini, kada nije pripreman godišnji plan implementacije već se koristio trogodišnji akcioni plan iz dokumenta Strategije evidentiran je najniži nivo realnosti planiranja kako iz budžeta tako i iz vanjskih izvora što ukazuje na značaj godišnjeg planiranja na principu 1+2, da bi se planovi prilagodili nastalim promjenama u okruženju, kako s aspekta broja projekata tako i vrijednosti planiranih sredstava za realizaciju.

U 2014. godini je zabilježen veći stepen realizacije od planiranog najvećim dijelom iz razloga što je iz budžeta isplaćen dio sredstava za sanaciju klizišta za koja nisu bila planirana izdvajanja iz budžeta već samo iz vanjskih izvora, te što je plaćanje iz vanjskih izvora za određene projekte koje je u planu za 2013. godinu izvršeno u 2014. godini (npr. opremanje JKP Rad Spreča). Istovremeno, planirana vrijednost finansiranja u

2014. godini je značajno smanjena u cilju usaglašavanja plana sa realnim mogućnostima finansiranja iz vanjskih izvora.

Posmatrajući ove podatke, može se zaključiti da je za naredni period implementacije Strategije u procesu revizije potrebno izvršiti detaljnu analizu (prognozu) mogućnosti finansiranja iz opštinskog budžeta, kao i planiranih intervencija na višim nivoima vlasti i dostupnih donatorskih planova, kako bi se planiranje svelo na realnije okvire. Za povećanje stepena realizacije planiranih izdvajanja iz budžeta potrebno je u planiranju budžeta koristiti kao ulazne dokumente planove implementacije Strategije.

Pored projekata koji su nisu obuhvaćeni sektorskim planovima implementacije, u proteklom srednjoročnom periodu su implementirana i 22 projekata koji nisu bili u planovima implementacije a za koje su stvoreni uslovi za implementaciju kroz obezbjeđenje sredstava za implementaciju. Najvećim dijelom radi se o projektima koji su realizovani u 2011. godini i projektima realizovanim u 2012. godini kada nije revidiran plan kroz godišnje planiranje jer sistem nije upotpunosti bio zaživio u praksi rada Opštine, a za te projekte su obezbjeđena sredstva iz vanjskih izvora zbog čega se pristupilo njihovoj implementaciji. Takođe, izvan plana implementacije strategije su realizovani i projekti u 2014. godini na sanaciji šteta na putevima nastalim usljed vremenskih nepogoda u maju 2014. godine. Ukupna realizirana sredstva za ove projekte iznose 439.909,86 KM. Projekti koji su realizovani izvan plana strategije su povezani sa

Tabela 7. Pregled projekata koji su implementirani u periodu 2011.-2014. godine a koji nisu u sektorskim planovima implementacije Strategije razvoja

Projekt	Sektor	Period realizacije	Iznos u KM
Uređenje i nasipanje puta u Bećirovini	ES	2011.	5.530,00
Uređenje i nasipanje lokalnog puta Kakanj - Popova Čuprija	ES	2011.	5.580,00
Asfaltiranje lokalnog puta Kalajdžići – Čitaonica	ES	2011.	24.996,00
Uređenje puta Kula – Kakanj	ES	2012.	1.618,00
Uređenje i nasipanje lokalnih putnih pravaca u naseljenom mjestu Vrelo	ES	2012.	5.893,35
Izgradnja parkinga ispred čitaonice u Šeheru	ES	2012.	15.052,00
Nabavka sportske opreme	DS	2012.	5.121,00
Izgradnja vodovoda Pavlovići – Paraklisi	ES	2012.	5.020,00
Uređenje izvorišta Kanica	ES	2012.	2.143,00
Prosjecanje trase puta Vukići - bazen u Borogovu	ES	2012.	1.900,00
Izgradnja zgrade za zbrinjavanje PPB i RVI	DS	2011.-2012.	122.931,00
Sanacija lokalnog puta u Ješićima	ES	2014.	1.204,20
Asfaltiran lokalni put u naseljenom mjestu Mahala	ES	2014.	16.343,56
Sanacija klizišta u Mramorku	ES	2014.	3.575,25
Sanacija puta Majdan - Odžaci- Spomenik	ES	2014.	80.000,00
Izgradnja pješačke staze i uređenje izvorišta na izletištu Mekote	ES	2014.	5.002,50
Izgradnja mosta na Vacetinskoj rijeci	ES	2014.	68.000,00
Osnivanje i opremanje Dobrovoljnog vatrogasnog društva Osmaci	DS	2011.-2014.	70.000,00
UKUPNO U PERIODU 2011.-2014. GODINA:			439.909,86

Zaključci i preporuke

Efikasnost sa aspekta broja realizovanih projekata u odnosu na broj planiranih projekata je izuzetno niska, sa svega 35,3% realizovanih projekata (završeni i započeti projekti), što ukazuje na nerealno planiran broj

projekata u odnosu na mogućnosti finansiranja. U procesu revizije strategije je potrebno voditi računa o broju projekata i njihovoj vrijednosti u odnosu na realno procjenjene mogućnosti finansiranja.

Efikasnost sa aspekta realizacije planiranih finansijskih sredstava za realizaciju projekata je također na niskom nivou, sa 36,19% realizacije ukupno planiranih sredstava. Finansiranje Strategije je najvećim dijelom bilo planirano iz vanjskih izvora (88,76%), čija je realizacija 35,67% što ukazuje da su izvori vanjskih sredstava nerealno planirani. S druge strane realizacija iz budžeta je veća 49,27%, ali je udio finansiranja iz budžeta u ukupnim sredstvima nizak. To ukazuje da je u procesu revizije potrebno izvršiti i korekciju planiranih izvora finansiranja prema vrijednostima projekata.

Ukoliko se posmatra planiranje po godinama, evidentno je da se od 2013. godine od koje je započela praksa izrade godišnjih planova implementacije ukupna vrijednost godišnjih planova smanjuje. Međutim, važno je naglasiti da planiranje ne treba ići u pravcu smanjivanja broja ili vrijednosti planiranih projekata samo kako bi se postigao veći stepen efikasnosti, već je neophodno uraditi detaljnu analizu vanjskih izvora i realno sagledati mogućnosti jačanja kapaciteta za povlačenje sredstava iz vanjskih izvora za projekte iz Strategije.

Preporuka za povećanje efikasnosti je da se u narednom periodu procjena mogućih izvora finansiranja za implementacije strateških intervencija izvrši na osnovu trenda ostvarenih sredstava iz internih i eksternih izvora u proteklih pet godina te „argumentirane“ procjene u pogledu očekivanja izvora finansiranja za naredni period. Također preporuka je da se za naredni period na osnovu detaljne e analize odabere, ukoliko je potrebno i manji broj projekata, koje će realno biti moguće implementirati, s tim da je bitno fokus zadržati na prioritetnim projektima za razvoj opštine.

4.4. Uticaj

U okviru evaluacije koja je predmet ovog dokumenta nije vršena detaljna procjena uticaja dosadašnje implementacije Strategije, s obzirom da se radi o zadatku finalne evaluacije, ali je izvršena okvirna procjena uticaja ostvarenja strateških ciljeva, odnosno efekata dosadašnjih strateških intervencija na ciljne grupe i širu zajednicu u opštini. Analiza uticaja je izvršena kroz posmatranje promjena koje se odnose na prvobitno definisane probleme u sklopu strateških ciljeva te **ključnih makro indikatora** u odnosu na polazno stanje u sklopu sva tri razvojna sektora.

Opština Osmaci prema rangu razvijenosti spada u izrazito nerazvijene opštine. Za unaprijeđenje stanja na području opštine, strategijom su definisana tri strateška cilja.

Strateški cilj 1: Unapređenje poljoprivredne proizvodnje, razvoj preduzetništva, malih i srednjih preduzeća kroz nova inovativna rješenja efikasne uprave u cilju stvaranja povoljnog poslovnog ambijenta

Analizom dostupnih podataka za makroekonomske pokazatelje ekonomskog razvoja uočeno je sljedeće:

- Broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava na 1000 stanovnika u 2014. godini je bio 19,8 i smanjen je za 2,8 puta u odnosu na 2011. godinu, uticajima izvan strategije koji se odnose na izmjenu propisa za registraciju gazdinstava i uvođenje finansijskih obaveza za registrovana gazdinstva. Međutim, na osnovu saznanja na terenu zaključeno je da broj gazdinstava nije smanjen već samo da su se sitna nekomercijalna gazdinstva odjavila. Uvedeni sistem podsticaja iz budžeta opštine Osmaci u 2011. godini, kao rezultat Strategije, doveo je do trenda rasta broja gazdinstava do 2013. godine kada je došlo do izmjene propisa. Očekuje se da će kriterij podsticaja da samo registrovana gazdinstva mogu dobiti podsticaj dovesti do povećanja registracije sitnih

poljoprivrednih gazdinstava, što potvrđuje i blagi trend rasta broja u 2015 godini do perioda evaluacije. Podaci o ostvarenim prinosima, brojnom stanju stoke, ili prihodima u poljoprivrednoj proizvodnji nisu dostupni na nivou opštine.

- Broj preduzeća na 1000 stanovnika je u 2014. godini bio 3,08 i smanjen je za 24% u odnosu na 2011. godinu, što ukazuje da nije bilo napretka u razvoju preduzetničke aktivnosti na području opštine Osmaci. S druge strane, broj zaposlenih je u 2014. godini bio 285 i povećan je za 15,4% u odnosu na 2011. godinu, prvenstveno usljed zapošljavanja osoba iz opštine Osmaci u susjednim opštinama. Prosječna neto plata je u 2014. godini iznosila je 730 KM i povećana je za 4% u odnosu na 2011. godinu. Zaključak je da su ove promjene nastale izvan uticaja Strategije jer intervencije u oblasti preduzetništva nisu realizovane.

Strateški cilj 2: Unaprijeđenje društvenog razvoja i životnih uslova stanovništva

Analizom makroekonomskih pokazatelja društvenog razvoja uočeno je sljedeće:

- Broj zdravstveno osiguranih lica u odnosu na ukupan broj stanovnika je u 2014. godini iznosio 37,11 i povećan je za 47,4% u odnosu na 2011. godinu, dok u ovom periodu nisu završene započete aktivnosti pokretanja područne ambulante porodične medicine te je broj ljekara na 1000 stanovnika ostao isti kroz cijeli period evaluacije (0,17), a evidentirano povećanje broja zdravstveno osiguranih lica je izvan uticaja Strategije.
- Iznos socijalnih transfera po glavi stanovnika je porastao i u 2014. godini je iznosio 18,4 što je veći iznos za 58,5% u odnosu na 2011. godinu, dok je broj korisnika socijalne pomoći u periodu evaluacije imao ciklično kretanje, a u 2014. godini broj korisnika socijalne pomoći na 1000 stanovnika je bio 2,75 što je isti broj kao i u 2011. godini. U Strategiji nisu bile planirane aktivnosti koje se odnose na socijalno ugrožene kategorije stanovnika.
- Broj učenika osnovnih i srednjih škola se konstantno smanjuje i u 2014. godini broj učenika je bio 261 što je za 12,7% manji broj nego u 2011. godini. U Strategiji nisu realizovane aktivnosti vezane za unaprijeđenje stanja u obrazovnim ustanovama.
- Broj članova SPUD „Prosvjeta“ je 13 a folklorne sekcije Osnovne škole Osmaci je 50 i nije bilo promjena u broju članova kulturno-umjetničkih društava, dok je broj članova 1 sportskog društva koje djeluje na području opštine, Karate kluba „Okinava“ Osmaci, smanjen sa 70 u 2011. na 50 članova u 2014. godini. U okviru Strategije nisu realizovane aktivnosti podrške opremanju kulturno-umjetničkih ili sportskih društava.

Strateški cilj 3: Ekološka napredna i infrastrukturno uređena sredina

Analizom makroekonomskih pokazatelja unaprijeđena životne sredine uočeno je sljedeće:

- Zahvaljujući projektu razvoja kapaciteta JKP Rad-Spreča, povećana je pokrivenost domaćinstava odvozom krutog otpada, sa 8% u 2011. godini na 50% u 2014. godini.
- Ukupno 530 domaćinstava ima pristup kontrolisanoj vodi za piće, kojima isporuku vrši JKP " Rad Spreča" i taj broj domaćinstava se nije mijenjao u posmatranom periodu. Sva ostala domaćinstva na području opštine Osmaci koriste vodu kojom upravljaju Vodovodni odbori po naseljenim mjestima, za koje nema podataka o tome koliko često vrše bakteriohemijsku analizu vode. U 2013. godini je uređena postojeća vodovodna infrastruktura u naseljenim mjestima Borogovo i Matkovac. U narednom periodu je potrebno uspostaviti sistem praćenja mjerenja kvaliteta vode kojom upravljaju Vodovodni odbori po mjesnim zajednicama.

- Unaprijeđenje kanalizacione infrastrukture u naseljenim mjestima sa većim stepenom centralizacije je započeto izgradnjom dijela kanalizacione mreže u Capardama, te je neophodno nastaviti planirane intervencije u ovoj oblasti. Uticajem ovog projekta 25 novih domaćinstava je obuhvaćeno kanalizacionom mrežom, ali je neophodno nabaviti kolektor da bi se izgrađeni dio mreže mogao pustiti u funkciju.
- Putna infrastruktura je unaprijeđena kroz intervencije na sanaciji i asfaltiranju puteva, što je opisano u evaluaciji sektorskog cilja 1.3. Međutim, realizovani projekti su se odnosili većinom na saniranje stanja na kritičnim tačkama, a u 2014. godini i na sanaciju šteta na putevima usljed poplava i klizišta, tako da se broj naseljenih mjesta bez asfaltirane putne komunikacije kroz cijeli period zadržao na 2 naseljena mjesta.

Zaključci i preporuke

Potpuna analiza uticaja će biti predmet finalne evaluacije na kraju perioda Strategije, a analizom uticaja do sada realizovanih intervencija utvrđeni su zaključci koji ukazuju na pozitivne ali i negativne promjene u razvojnim indikatorima po strateškim ciljevima.

Kod Strateškog cilja 1 koji se odnosi na privredni razvoj i unaprijeđenje ambijenta za poslovanje, uočeni su negativni trendovi u sektoru poljoprivrede od 2013.-2014. godine koji nisu pouzdani zbog promjene propisa za registrovana poljoprivredna gazdinstva, usljed čega se sa evidencije ne dobivaju pouzdani podaci koji odgovaraju realnom stanju. Opština Osmaci je u 2011. godini usvojila program poticaja za primarnu poljoprivrednu proizvodnju koji je ostvario pozitivan uticaj na rast broja poljoprivrednih gazdinstava po glavi stanovnika do 2013. godine kada je došlo do promjene propisa na republičkom nivou koji su uticali na to da poljoprivredna gazdinstva odustanu od preregistracije zbog uvedenih finansijskih obaveza. Međutim, procjena je da nije bilo smanjenja broja poljoprivrednih gazdinstava, već da se radi o neregistraciji radi finansijskih obaveza, koje nekomercijalna gazdinstva pokušavaju da izbjegnu. Također, broj preduzeća je smanjen, a povećanja broja zaposlenih (usljed zapošljavanja u poslovnih subjektima sa sjedištem u susjednim opštinama) i prosječne neto plate na nivou opštine Osmaci su pozitivne promjene izvan uticaja Strategije jer nisu realizovane aktivnosti za razvoj poslovnih aktivnosti. Opređenjenje koje su istakli predstavnici Opštine je da u narednom periodu usmjere napore na jačanje preduzetničkog duha i aktivnosti na području opštine.

Strateški cilj 2 vezan za društveni razvoj ukazuje na veću brigu o socijalno ugroženim stanovnicima kroz povećanje socijalnih transfera, što nije uzrokovano mjerama iz Strategije jer nije bilo planiranih mjera usmjerenih na socijalno ugroženo stanovništvo, te je potrebno u reviziji Strategije sagledati potrebu za mjere u ovoj oblasti. Za dalji napredak u uslovima života na nivou opštine, potrebno je završiti i pokrenuti područnu ambulantu, kao i uložiti napore za iznalaženje mogućnosti ulaganja u unapređenje uslova u školama na području opštine. Takođe, potrebno je obezbijediti sredstva za rekonstrukciju sportskih i kulturnih objekata i podršku u njihovom opremanju prema projektima planiranim u Strategiji, kako bi se unaprijedilo stanje u oblasti kulturnog i sportskog života na području opštine.

Strateški cilj 3 je cilj u okviru kojeg su povećane potrebe, usljed šteta uzrokovanih vremenskim nepogodama. Do sada realizovane intervencije imale su uticaja na značajno povećanje pokrivenosti domaćinstava prikupljanjem komunalnog otpada, ali je neophodno u narednom periodu realizovati planirane aktivnosti vezane za sanaciju privremene deponije i divljih deponija. Povećane su potrebe vezane za sanaciju šteta uzrokovanih klizištima. Opština je za ovu namjenu iz budžeta 2015. godine izdvojila 37.000

KM koja će biti utrošena u narednom periodu, a veća sredstva u narednom periodu očekuju se iz podrške formiranog Fonda solidarnosti za obnovu RS. Sa aspekta unaprijeđenja infrastrukture, potrebno je planirati nove prioritete za putnu infrastrukturu, te nabavku kolektora za kanalizacionu mrežu u Capardama i realizovati planirani projekat izgradnje kanalizacione mreže u centru opštine Osmaci, kao i sagledati prioritete za unaprijeđenje vodovodne infrastrukture na području opštine koji u proteklom periodu nisu realizovani zbog nedostatka sredstava.

Preporuka za naredni period je da se opština fokusira na manji broj vrlo kvalitetnih i finansijski provodivih projekata. Pri tome, pored projekata čijim rezultatima se rješavaju konkretni problemi, razmotriti i broj projekata usmjerenih na stvaranje preduslova za rješavanje prioriteta problema u zajednici (tehnička dokumentacija, rješavanje imovinskih odnosa, itd.) kako bi opština bila spremna da realizira krupnije projekte ako se pojave investitori. Pri tome posebnu pažnju treba posvetiti koherentnosti predviđenog uticaja ciljanih projekata prema zadanim sektorskim ciljevima te snage usmjeriti ka projektima i mjerama koje proizvode najveći uticaj prema zadanim sektorskim i strateškim ciljevima.

4.5. Održivost

Održivost je analizirana sa dva aspekta, i to aspekta održivosti efekata strateških intervencija te aspekta održivosti Strategije, odnosno strateškog planiranja u praksi. U pogledu održivosti strateških intervencija održivost se odnosi na utvrđivanje odgovora na pitanje: u kojoj mjeri su rezultati strateških intervencija, odnosno programa, projekata i mjera (pozitivne promjene) održivi?

- **Održivost efekata strateških intervencija:**

Efekti realiziranih projekata su bili u skladu sa potrebama zajednice te su prihvaćeni u lokalnoj zajednici i podržani od svih relevantnih aktera. Priroda realizovanih projekata je takva da omogućava održivost efekata i nakon završetka implementiranih projekata (npr. uspostavljen sistem podsticaja koji se realizuje godišnje, izgrađeni dijelovi vodovodne, saobraćajne i kanalizacione infrastrukture, opremljeno JKP, izgrađeni sportski kapaciteti itd.)

- **Institucionalna/administrativna održivost:**

U okviru projekata obuhvaćenih Strategijom, realizovano je uspostavljanje opštinske centralne Jedinice za upravljanje lokalnim razvojem u 2013 godini, a u cilju održivosti strateškog pristupa upravljanju razvojem. Utvrđena je potreba za jačanje kapaciteta JURA-e za pisanje projektnih prijedloga za pristup sredstvima EU i drugih donatora. Za institucionalnu održivost neophodno je dalje jačanje saradnje između opštinske uprave i građana te poslovnog sektora na području opštine. Potrebno je revitalizirati Partnersku grupu kao konsultativno tijelo pri donošenju razvojnih odluka. Time će se u razvojne procese intenzivnije uključiti lokalni akteri te promovisati lokalno vlasništvo nad Strategijom.

- **Politička održivost:** Politička održivost se odnosi na uspostavljanje politika razvoja, odnosno programa i planova usmjerenih na razvoj lokalne zajednice, koji su definisani u dokumentu Strategije. Lokalno vodstvo i JURA preuzeli su lokalno vlasništvo nad Strategijom i koriste definisane pravce u svom radu i definisanju politika razvoja i odluka.

- **Ekološka održivost** se odnosi na analizu aspekta uticaja strateških intervencija na zaštitu životne sredine. Dosadašnji realizovani projekti nisu imali negativnih uticaja na životnu sredinu, a pozitivni uticaji su otvoreni kroz projekte iz planova implementacije Strategije koji su se odnosili na zaštitu životne

sredine, odnosno projekti uređenja riječnih korita, izgradnje kanalizacione mreže, obezbjeđenja opreme za JKP i sl.

- **Finansijska održivost** se ogleda u uspostavljanju veze između planova implementacije Strategije i planova budžeta koja se sve više primjenjuje u praksi rada Opštine Osmaci. S aspekta projektne finansijske održivosti, većina realizovanih projekata iz strategije će nastaviti da zadovoljava potrebe zajednice kojima su namijenjeni, s tim da postoje i projekti koji nisu finansijski održivi jer su samo započeti i trebaju dodatna finansijska sredstva da bi dostigli fazu finansijske održivosti (završetka izgradnje i oprema multifunkcionalnog objekta koja je u toku, implementacija LEAP-a koji zahtjeva finansijska sredstva za realizaciju i sl.) što zavrjeđuje posebnu pažnju u procesu revizije strategije.

Rizici za održivost Strategije u cjelini odnose se na slijedeće:

- nedostatak aktivnosti na jačanju kapaciteta uspostavljene JURA, te je potrebno kontinuirano ulagati u razvoj internih kapaciteta za razvojne procese i projekte;
- nedostatak vertikalne usaglašenosti politika i planova razvoja, zbog čega je potrebna kontinuirana koordinacija sa višim nivoima vlasti (republičkom i državnom) i učešće u participativnim procesima donošenja propisa, politika i planova razvoja na višim nivoima, u cilju usaglašavanja lokalnih razvojnih prioriteta i politika, kako bi se obezbjedila veća podrška u implementaciji Strategije;
- prioritizacija ekonomskih efekata u odnosu na ekološke; zbog čega je uvijek potrebno voditi računa o balansu između ekonomskih i ekoloških efekata projekata.
- zasnivanje implementacije strategije najvećim dijelom na vanjskim izvorima finansiranja koja su neizvjesna, te je potrebno izvršiti revidiranje Strategije na realnijim procjenama vanjskih izvora.

Zaključci i preporuke

Održivost strateških intervencija je uspostavljena i zasnovana je na prirodi projekata koji se uglavnom odnose na infrastrukturu, objekte i opremu koju održavaju javna preduzeća ili opština. Primjer održivosti strateške intervencije je i uspostavljeni sistem podsticaja za poljoprivrednu proizvodnju koji je opština nastavila da realizuje redovno na godišnjem nivou. Nisu uočeni primjeri strateških intervencija koji nisu održivi. Održivost Strategije je unapređena nakon 2013. godine. Do tada sistem strateškog upravljanja razvojem nije zaživio u praksi što se odrazilo i na vrlo nizak stepen realizacije Strategije u odnosu na plan, ali je nakon 2013. godine započet proces redovnog godišnjeg planiranja i izvještavanja o Strategiji, kao i planiranja izdvajanja iz budžeta u skladu sa Strategijom a u skladu sa raspoloživim sredstvima iz budžeta. Od 2013. godine institucionalna održivost se ogleda i kroz uspostavljanje JURA-e koja je postala centralna jedinica za koordinaciju razvojnih aktivnosti, ali je za dalji napredak potrebno jačanje kapaciteta JURA-e za pripremu projektnih projekata za vanjske izvore finansiranja. Preporučuje se da se usljed nove raspodjele prihoda po osnovu indirektnih poreza i povećanih primanja Opštine Osmaci po ovom osnovu, povećaju izdvajanja iz budžeta za razvojne aktivnosti u skladu sa Strategijom.

4.6. Institucionalni i organizacioni kapaciteti

Procjena institucionalnih i organizacionih kapaciteta opštine Osmaci kao nosioca izrade i implementacije Strategije provedena je u svrhu analize raspoloživosti i adekvatnosti kapaciteta za uspješnu implementaciju strateških intervencija. Ovaj dio evaluacije obuhvatio je i procjenu u kojoj mjeri sistematični pristup

strateškom planiranju i implementaciji integrisane lokalne strategije razvoja zaista funkcioniše u opštinskoj svakodnevnoj praksi i cjelokupnoj lokalnoj zajednici.

4.6.1. Procjena postojećih institucionalnih i organizacionih kapaciteta

Procjena postojećih institucionalnih i organizacionih kapaciteta za uspješnu implementaciju Strategije provedena je poređenjem trenutnog stanja u odnosu na izmjene koje su preporučene Strategijom te u odnosu na preporuke Projekta ILDP, koje su pružene Opštini Osmaci a u sklopu tehničke podrške UNDP – a, koje su bile usmjerene na jačanje institucionalnih kapaciteta za sistemsku i efektivnu implementaciju Strategije.

Promjene koje su uvedene u unutrašnju organizaciju Opštinske uprave od usvajanja Strategije

U novembru 2013. godine usvojen je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u opštinskoj administrativnoj službi Osmaci, kojim je uspostavljena JURA koju čine zamjenik načelnika, načelnici odjeljenja i samostalni stručni saradnik za upravljanje razvojem. JURA-om rukovodi načelnik Odjeljenja za privredu, finansije i društvene djelatnosti. Prema mišljenju intervjuisanih predstavnika Opštine Osmaci, sadašnji kapaciteti od 5 osoba u okviru JURA-e su dovoljni za koordinaciju procesa upravljanja lokalnim razvojem.

4.6.2. Održivost sistematičnog pristupa upravljanju razvojem

Procjena održivosti sistematičnog pristupa upravljanja razvojem je izvršena analizom osnovnih funkcija upravljanja lokalnim razvojem.

Okvirno operativno planiranje – izrada planova implementacije za 1+2 godine:

Planovi implementacije po principu 1+2 pripremaju se na godišnjoj osnovi od 2013. godine. Pripremu godišnjih planova vršio je ORT, odnosno od novembra 2013. godine izradu vrši JURA. Načelnik učestvuje u izradi i odobravanju Plana implementacije, koji se dostavlja na usvajanje Skupštini opštine. U dosadašnjoj praksi, u izradu godišnjih Planova implementacije nije bila redovno uključena Partnerska grupa, osim pri izradi sektorskih planova implementacije u procesu izrade dokumenta Strategije i u 2013. godini pri izradi godišnjeg plana implementacije. Nacrt Plana implementacije objavljuje se na web stranici Opštine za online konsultacije, ali stepen uključivanja građana u online konsultacije je vrlo nizak.

U odnosu na povezanost Planova implementacije sa planiranjem budžeta, od 2013. godine uspostavljena je čvršća veza između ova dva procesa, dok su se u ranijem periodu samo djelimično uzimali u obzir projekti iz planova implementacije Strategije pri planiranju budžeta, što potvrđuje i trend rasta stepena ostvarenja izdvajanja iz budžeta za potrebe Strategije u odnosu na 2012. godinu. Pri planiranju budžeta, također, se vodi proces konsultacija, kako objavljivanjem na web stranici opštine tako i putem javnih rasprava. Proces konsultacija primjenjuje se u cilju transparentnog i odgovornog upravljanje resursima opštine, ali mali odziv građana ukazuje na potrebu jačanja svijesti građana o pravu učešća u planiranju budžeta. Zbog

ograničenosti budžetskih sredstava, velikim dijelom se planiranje zasniva na planiranju vanjskih izvora sredstava, što stvara veliku zavisnost Strategije od raspoloživosti vanjskih izvora finansiranja.

Ugradnja prioriteta u godišnje planove odjeljenja i javnih službi: Načelnici Odjeljenja su ujedno i članovi JURA-e te učestvuju u procesu izrade planova implementacije Strategije, čime su stvoreni uslovi interne povezanosti funkcija planiranja implementacije Strategije i planiranja rada odjeljenja u okviru interne organizacione strukture.

Razrada projekata: U okviru JURA-e vrši se razrada projekata iz Plana implementacije za prikupljanje sredstava iz vanjskih izvora, na osnovu objavljenih poziva za finansiranje. Međutim, iskazana je potreba od strane intervjuisanih predstavnika Opštine Osmaci za dalje unaprijeđenje kapaciteta za pripremu projekata za fondove različitih donatora, posebno za EU fondove, te za upravljanje projektima. Za unaprijeđenje održivosti potrebno je uspostaviti sistem kontinuirane razrade projekata i izvan objavljenih poziva, kako bi se imali pripremljeni projekti za donatore i izvan poziva.

Realizacija projekata: Za realizaciju projekata iz Strategije u dosadašnjem periodu bila je većinom zadužena Opština Osmaci. Od nevladinih organizacija, aktivni su Udruženje građana Ekološki pokret Osmaci koje realizuje projekte u oblasti zaštite životne sredine i Udruženje ratnih vojnih invalida koji pokreće projekte za inkluziju ove posebne osjetljive grupe stanovništva. Na području opštine zabilježeni su i projekti koje je Opština Osmaci realizovala u saradnji sa građanima. Naime, na inicijativu građana npr. pokrenute su aktivnosti na sanaciji puteva ili uređenja rijeka nakon poplava i klizišta, a u nekim projektima, građani su simbolično i finansijski učestvovali u realizaciji takvih projekata. Opština Osmaci ima dobru saradnju i sa Udruženjem poljoprivrednih proizvođača. S obzirom na to da se radi o maloj opštini u kojoj su svi akteri međusobno upućeni jedni na druge, stepen koordinacije aktera u implementaciji Strategije je na zadovoljavajućem nivou.

Interna koordinacija i komunikacija: U procesu upravljanja razvojem i implementacije Strategije funkciju interne koordinacije i komunikacije vrši uspostavljena JURA. S obzirom na to da se radi o maloj opštini, funkcija interne koordinacije i komunikacije se uspješno realizuje i olakšan je proces komunikacije unutar odjeljenja i odsjeka opštinske uprave.

Eksterna komunikacija: Komunikacija između predstavnika Opštine i zainteresovanih strana, kao i šire javnosti odnosno građana postoji, ali uspostavljeni kanali komunikacije se dovoljno ne koriste. Naime, pored aktivnosti propisanih zakonskim okvirom koje se odnose na sprovođenju procesa konsultacija putem online kanala i javnih rasprava i sl., pri izradi strategije uspostavljena je i Partnerska grupa u procesu strateškog planiranja. Partnerska grupa kao tijelo bi trebala imati aktivnu ulogu u procesu donošenja godišnjih planova implementacije i razmatranja izvještaja o implementaciji strategije, što je u proteklom periodu primijenjeno samo u 2013. godini, a što bi trebalo uvesti kao redovnu godišnju praksu. Intervjuisani vanjski akteri izrazili su zadovoljstvo svojom saradnjom sa opštinskom upravom, ali o samom procesu implementacije Strategije nisu bili dovoljno informisani. Ujedno su izrazili želju za uključenost u aktivnosti Partnerske grupe u narednom periodu vezanih za planove implementacije i izvještavanja. U okviru eksterne komunikacije potrebno je donijeti i realizovati plan promocije Strategije u cilju privlačenja vanjskih izvora finansiranja od kojih implementacija Strategije značajno zavisi. Potrebno je jačanje kapaciteta opštinske uprave za lobiranje, zagovaranje, umrežavanje sa drugim za zajedničke projekte i sl.

Praćenje i vrednovanje: JURA je zadužena je za praćenje i nadzor nad implementacijom Strategije, od njenog osnivanja 2013. godine. Za kvalitet praćenja i vrednovanja neophodno je uspostaviti sistemski

pristup za prikupljanje, obradu, pohranjivanje i analiziranje podataka relevantnih za praćenje realizacije Strategije. Izvještaji o implementaciji Strategije se pripremaju od 2013. godine na godišnjoj osnovi, dok je za 2011. i 2012. godinu pripremljen zbirni izvještaj. Struktura izvještaja o implementaciji strategije je zadovoljavajuća, s tim da je usljed nedostatka mjerljivih indikatora na nivou ciljeva napredak u većini slučajeva ocjenjivan na osnovu broja realizovanih projekata u odnosu na broj planiranih projekata po sektorskom cilju, što ne pokazuje realnu sliku ostvarenja cilja, jer i završeni projekti uvijek ne postignu očekivane promjene. Zbog toga je potrebno u reviziji strategije definisati mjerljive očekivane ishode na osnovu kojih će se mjeriti napredak, te proširiti listu makroindikatora na nivou strateških ciljeva u skladu sa preporukama iz SMI tabele. U izvještaju, na listi pregleda realizovanih projekata po sektorima koja je trenutno sastavni dio izvještaja potrebno je dodati i kolone o ukupnoj planiranoj vrijednosti projekta, realizovanim sredstvima iz budžeta i vanjskih izvora u toj godini te ostvarenim rezultatima. Na taj način će godišnji izvještaji dati jasnu sliku godišnjih ostvarenja i na programsko-projektnom nivou. Za kvalitetnije praćenje implementacije Strategije, odnosno stepena ostvarivanja sektorskih i strateških ciljeva, neophodno je obezbijediti SMART indikatore. Jedinstvena baza podataka za praćenje sektorskih i makroindikatora razvoja na nivou opštine nije uspostavljena, a u cilju kontinuiranog praćenja ostvarenog napretka u postizanju očekivanih ishoda po sektorskim i strateškim ciljevima potrebno je redovno godišnje prikupljati i analizirati određene pokazatelje razvoja lokalne zajednice. Za praćenje napretka u realizaciji projekata iz Strategije koristi se APIS sistem koji se, umjesto najmanje kvaratalno, godišnje ažurira. Dodatno, za praćenje stanja u oblasti poljoprivrede potrebno je uspostaviti sistem praćenja efekata realizovanih podsticaja za poljoprivredu u smislu efekata na povećanje proizvodnje i prihoda u poljoprivredi.

Upravljanje kvalitetom – Posebno značajan segment upravljanja razvojem predstavlja upravljanje kvalitetom. U ukupnom upravljanju razvojem lokalne zajednice poseban značaj ima uvođenje orijentisanosti na korisnike usluga. Za analizu upravljanja kvalitetom, značajno bi bilo uspostaviti i sistem za mjerenje zadovoljstva korisnika u skladu sa uspješnom praksom drugih opština, kako bi se pratile promjene u nivou kvaliteta usluga, kao i stavova građana o radu lokalne uprave. Razmotriti primjenu uspješne prakse primjene PULS (Poboljšanje Usluga Lokalne Samouprave) metodologije, kroz anketiranje građana za prikupljanje i analiziranje subjektivnih stavova građana o 16 glavnih javnih usluga iz nadležnosti opštine.

Zaključci i preporuke

U okviru organizacijske strukture Opštine Osmaci, pri Kolegijumu načelnika uspostavljena je JURA koja od novembra 2013. godine vrši funkcije upravljanja razvojem (strateškog planiranja, implementacije strategije, praćenje i vrednosvanje strategije).

Preporuke za unapređenje sistemskog pristupa upravljanju razvojem su:

- dodatno jačanje kapaciteta JURA-e i lokalnih zainteresovanih strana za redovnu pripremu projektnih prijedloga za povlačenje sredstava iz vanjskih izvora, posebno fondova EU i drugih donatora te izvođenje realnih procjena finansijskih sredstava i usklađivanje budžeta sa planovima implementacije;
- kroz kanale interne komunikacije, omogućiti sakupljanje razvojnih podataka iz različitih odjeljenja i odsjeka na jednom mjestu, odnosno formirati bazu podataka, koja će se godišnje dopunjavati i zvaničnim statističkim podacima, te koristiti za praćenje i izvještavanje o implementaciji strategije;

- unaprijediti eksternu komunikaciju, odnosno osigurati dodatni angažman i uključenost svih institucija i zainteresovanih organizacija sa lokalnog područja u implementaciju Strategije i izradu planova, a posebno uvesti redovno korištenje kapaciteta Partnerske grupe za razvoj, kroz redovne sastanke o svim značajnim pitanjima vezanim za implementaciju Strategije, uključujući pripremu godišnjih Planova implementacije;
- unaprijediti kvalitet praćenja i izvještavanja, kroz osiguranje SMART indikatora za praćenje napretka u ostvarivanju očekivanih sektorskih ishoda;
- uspostaviti mehanizam za praćenje zadovoljstva građana/korisnika usluga, kao bitan element upravljanja kvalitetom.

5. SUMARNI ZAKLJUČCI I PREPORUKE ZA REVIZIJU

U ovom poglavlju su sumirani ključni zaključci evaluacije i preporuke za proces revizije strategije.

Relevantnost

Prvobitno evidentirani problemi i potrebe su i dalje aktuelni u lokalnoj zajednici, tako da su strateške intervencije iz Strategije koje nisu realizovane u proteklom periodu i dalje relevantne, te je potrebno razmotriti uključivanje prolongiranih projekata u naredni period implementacije u procesu revizije Strategije. U lokalnoj zajednici su nastale dodatne potrebe kao posljedica poplava, što stvara potrebu da se u narednom periodu revizije strategije uvrste i nove intervencije koje se odnose na saniranje nastalih šteta kao i preventivno djelovanje za zaštitu od budućih eventualnih vremenskih nepogoda.

U procesu revizije strategije je potrebno razmotriti i slijedeće posebne preporuke:

- za strateške fokuse ekonomskog razvoja, pored planiranih intervencija, sagledati i povećane potrebe zajednice za sanaciju klizišta i oštećenja na putnim komunikacijama, nastalih usljed poplava koje su zahvatile ovo područje u 2014. godini, te dodatno analizirati mogućnosti veće podrške poljoprivrednoj proizvodnji i izvršiti ponovnu analizu prioriteta za razvoj preduzetništva na području opštine jer nije bilo intervencija u ovoj oblasti;
- za strateške fokuse za zaštitu životne sredine uzeti u obzir povećane potrebe za sanaciju riječnih korita i preventivne mjere, te povećane potrebe za sanaciju novih divljih deponija nastalih nakon poplava.

Efektivnost

Stepen realizacije sektorskih ciljeva je nizak i nije bilo u potpunosti ostvarenih sektorskih ciljeva. Glavni razlog niskog stepena ostvarenja sektorskih ciljeva je nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju planiranih projekata. Generalna preporuka za reviziju je da se u procesu revizije razmotre svi nerealizovani projekti kako bi se utvrdili oni koje će biti moguće prenijeti u naredni period implementacije strategije. Pri tome, neophodno je revidiranje obima i vrijednosti svih projekata u skladu sa realnim mogućnostima obezbjeđenja sredstava za finansiranje, kako iz budžeta tako i vanjskih izvora. Posebno je važno adekvatno definisati veze, prvo između strateških i sektorskih ciljeva pa onda između sektorskih i programsko-projektne ciljeva i ishoda a kako bi se osiguralo da se provođenjem projekata i mjera postigne željeno ostvarenje sektorskog cilja. Potrebno je sagledati i uskladiti sektorske planove sa strateškim planovima na

višim nivoima vlasti, a za sektorski plan zaštite okoline uvažiti i preporuke izrađenog LEAP-a na opštinskom nivou. Prioritetne strateške intervencije odnosno projekte za naredni period je neophodno identifikovati uz učešće Partnerske grupe. Pri tome je neophodno razmotriti i slijedeće ključne aspekte.

Sektorski cilj 1.1 „Do kraja 2015. godine, povećati broj održivih poljoprivrednih gazdinstava na području Opštine za 20%“ (djelimično ostvaren, s tim da prema podacima sa evidencije broj poljoprivrednih gazdinstava je manji u odnosu na 2010. godinu, ali na osnovu saznanja sa terena i trenda rasta do 2013. godine, ocjena je da je broj poljoprivrednih gazdinstava po glavi stanovnika približan broju u 2013. godini jer nije došlo do stvarnog gašenja proizvodnih aktivnosti na gazdinstvima, već sitna gazdinstva nisu izvršila ponovni upis u registar usljed promjene republičkih propisa i uvođenja finansijskih obaveza) - razmotriti dodatno informisanje i edukaciju vlasnika poljoprivrednih gazdinstava o potrebi ponovnog upisa u registar te prednostima upisa u Registar uz mogućnosti korištenja podsticaja na republičkom i opštinskom nivou, kako bi se unaprijedio proces ponovnog upisa sitnih poljoprivrednih gazdinstava u registar, kao i jačanje zadrugarstva i organizovanja otkupa proizvodnje za sitna gazdinstva za obezbjeđenje tržišta.

Sektorski cilj 1.2 „Do 2015. godine, kontinuirano raditi na povećanju efikasnosti lokalne uprave, izradi prostorno-planske dokumentacije, te stvaranju novog poslovnog ambijenta koji će omogućiti kvalitativni i kvantitativni rast nivoa poslovne aktivnosti“ (simbolično ostvaren) – izvršiti redefinisane očekivanih ishoda i mjerljivih indikatora kako bi se mogao mjeriti stepen ostvarenja cilja, te razmotriti uključivanje aktivnosti za mjerenje zadovoljstva građana i poslovnih subjekata u cilju praćenja efikasnosti lokalne uprave. Pored toga, razmotriti prolongirane projekte vezane za razvoj preduzetničkog duha i poslovnih aktivnosti na području opštine za stvaranje uslova za generisanje prihoda stanovništva, uz korištenje prirodnih potencijala opštine za ruralni razvoj.

Sektorski cilj 1.3 „Uređena saobraćajna i vodovodna infrastruktura do 2015. godine“ (djelimično ostvaren) – i kod ovog cilja nedostaju mjerljivi indikatori sa ciljnim vrijednostima kako bi se mogao pratiti stepen ostvarenja, te je u procesu revizije potrebno redefinisati očekivani ishod i za ovaj cilj, kako bi se mjerilo ostvarenje očekivane promjene unaprijeđenja saobraćajne i vodovodne infrastrukture za naredni srednjoročni period. Pored analize prolongiranih nerealizovanih projekata, potrebno je obratiti pažnju na analizu povećanih potreba i planiranja novih projekata za sanaciju i uređenje putne i vodovodne infrastrukture.

Sektorski cilj 2.1 „Unapređena zdravstvena infrastruktura i usluge do 2015. godine“ (nije ostvaren) - u procesu revizije potrebno je planirati završetak i opremanje objekta porodične ambulante i obezbjeđenje zdravstvenog kadra.

Sektorski cilj 2.2 „Obezbijeđeni sportski i kulturni sadržaji do 2015. godine“ (djelimično ostvaren) - potrebno je planirati završetak započetih projekata te razmotriti prioritete za prolongirane projekte za unaprijeđenje infrastrukture za sport i kulturu, te redefinisati očekivane ishode sa mjerljivim ciljnim vrijednostima za praćenje ostvarenja cilja.

Sektorski cilj 2.3 „Obnovljene i funkcionalne obrazovne ustanove do 2015. godine“ (nije ostvaren) – razmotriti prioritizaciju nerealizovanih projekata za rekonstrukciju i opremanje škola, kako bi se unaprijedili uslovi u školama na području opštine.

Sektorski cilj 3.1 „Uspostavljen sistem za upravljanje čvrstim otpadom, sanacija privremene deponije i svih divljih deponija na području opštine do 2015. godine“ (simbolično ostvaren) - pored projekata iz Strategije prolongiranih za naredni period, u okviru ovog cilja sagledati i projekte iz LEAP-a koji se odnosi na upravljanje otpadom.

Sektorski cilj 3.2 „Izgrađen sistem zaštite od padavinskih voda i kanalizaciona mreža za naseljena mjesta sa većim stepenom centraliteta do 2015. godine“ (simbolično ostvaren) - usljed uticaja vremenskih nepogoda

na povećanje potreba u oblasti čišćenja riječnih korita, sagledati nove prioritete za zaštitu od padavinskih voda i uvesti sistem praćenja nivoa voda u riječnim koritima, te definisati ciljne vrijednosti indikatora očekivanog ishoda za mjerenje napretka u ostvarenju cilja.

Sektorski cilj 3.3 „Uspostavljanje sistema zaštite životne sredine sa edukacijom stanovništva na opštinskom nivou“ (simbolično ostvaren) - razmotriti i uvrstiti projekte iz LEAP-a uz planirane aktivnosti za jačanje kapaciteta i svijest građana za brigu o svojoj okolini koje su prolongirane za naredni period.

Efikasnost

Efikasnost sa aspekta broj realizovanih projekata u odnosu na broj planiranih projekata je izuzetno niska, za svega 35,3% projekata u kojima su zabilježene aktivnosti realizacije (završeni i započeti projekti), što ukazuje na nerealno planiran broj projekata u odnosu na mogućnosti finansiranja. sa 36,19% realizacije ukupno planiranih sredstava. Finansiranje Strategije je najvećim dijelom bilo planirano iz vanjskih izvora (88,76%), čija je realizacija 35,67% što ukazuje da su izvori vanjskih sredstava nerealno planirani. S druge strane realizacija iz budžeta je veća 49,27%, ali je udio finansiranja iz budžeta u ukupnim sredstvima nizak. To ukazuje da je u procesu revizije potrebno izvršiti i reviziju planiranih izvora finansiranja, te planirati finansijski okvir za Strategiju na osnovu trenda ostvarivanja sredstava iz internih i eksternih izvora u proteklih pet godina, uz razmatranje argumentirane procjene očekivanih izvora finansiranja i vrijednosti projekata koji se planiraju za naredni period implementacije Strategije.

Uticaj

U srednjoročnom periodu implementacije Strategije 2011.-2014. godine, ostvaren je simboličan napredak u ostvarenju uticaja na razvoj lokalne zajednice.

Za buduće mjerenje ostvarenja stateških ciljeva potrebno je u reviziji strategije definisati ciljne vrijednosti ključnih makroindikatora u 2020. godini, da bi se mogla izvršiti ocjena stepena ostvarenja ciljeva pri finalnoj evaluaciji.

Strateški cilj 1 – djelimičan napredak, koji nije evidentan u zvaničnoj evidenciji u 2014. godini zbog promjene propisa za registrovana poljoprivredna gazdinstva usljed čega je došlo do odjavljivanja sitnih gazdinstava što je dovelo do smanjenja broja evidentiranih poljoprivrednih gazdinstava po glavi stanovnika, ali stanje na terenu, kako je objašnjeno u opisu napretka u ostvarenju sektorskog cilja 1.1., ukazuje da je stvarni broj poljoprivrednih gazdinstava po glavi stanovnika približan stanju u 2013. godini. Broj poslovnih subjekata je smanjen, a planirane intervencije za jačanje preduzetništva nisu realizovane.

Strateški cilj 2 – djelimičan napredak je ostvaren kroz povećan broj zdravstveno osiguranih lica i povećan iznos socijalnih trasfera po glavi stanovnika, ali je taj napredak izvan uticaja strategije jer nisu realizovane intervencije u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite. Potrebno je u narednom periodu redovno godišnje pratiti podatke koji se odnose na sektor kulture i sporta (broj članova kulturno-umjetničkih društava i sekcija i broj nastupa, broj sportskih klubova i broj sportskih događaja).

Strateški cilj 3 - djelimičan napredak je ostvaren u oblasti upravljanja čvrstim otpadom i postignuto je povećanje pokrivenosti domaćinstava organizovanim prikupljanjem čvrstog otpada. Potrebno je prikupiti i pratiti podatke o pokrivenosti domaćinstava pristupom kontrolisanoj vodi za piće (uključujući nadležnosti Vodovodnih mjesnih odbora) te pokrivenosti domaćinstava kanizacionom mrežom.

Za ostvarenje većeg uticaja Strategije na razvoj lokalne zajednice neophodno je intenzivirati aktivnosti koordinacije sa višim nivoima vlasti i donatorima kako bi se unaprijedile mogućnosti finansiranja lokalnih projekata, posebno u segmentu infrastrukture.

Institucionalni i organizacioni kapaciteti

U procesu revizije potrebno je razmotriti dodatno jačanje kapaciteta JURA-e i lokalnih zainteresovanih strana za redovnu pripremu projektnih prijedloga za povlačenje sredstava iz vanjskih izvora, posebno fondova EU i drugih donatora, te izvođenje realnih procjena finansijskih sredstava i usklađivanje budžeta sa planovima implementacije. Za praćenje i vrednovanje Strategije i njenih efekata potrebno je unaprijediti sistem praćenja i evaluacije u okviru opštinske strukture u skladu sa ključnim indikatorima za praćenje efekata Strategije na razvoj lokalne zajednice, te uspostaviti efikasan mehanizam za praćenje i održivost zadovoljstva građana javnim uslugama kao osnovnim pokazateljem kvaliteta javnih usluga.

Održivost

Da bi se izvršila ocjena održivosti strateških intervencija potrebno je da prođe određeni period nakon realizacije Strategije, zbog čega je u ovom srednjoročnom posmatranom periodu evaluacije izveden opšti zaključak vezan za aspekte održivosti strateških intervencija i planova. Institucionalna održivost je djelimično postignuta kroz uspostavljanje JURA-e i, od 2013. godine, postepeno prihvatanje sistemskog pristupa upravljanju razvojem kroz korištenje planova implementacije u pripremi planova rada odjeljenja i planiranju budžeta, a politička održivost prihvatanjem Strategije kao krovnog razvojnog dokumenta od strane opštinskog vođstva. Potrebno je da se u upravljanje razvojem redovno uključuje Partnerska grupa posebno pri izradi godišnjih planova implementacije, kako bi se stvorili uslovi za održivost lokalnog vlasništva nad strategijom. Dosadašnji projekti nisu imali negativan uticaj na životnu sredinu, što stvara preduslove za ekološku održivost, dok je finansijska održivost djelimično unaprijeđena kroz uspostavljanje jače veze između budžeta i planova implementacije Strategije. Preporuka za ostvarivanje održivosti na nivou projekata je da se adekvatni aspekti održivosti razmotre pri planiranju projekata za budući period implementacije Strategije te da se pri implementaciji obezbjede mehanizmi za održivost efekata.

6. ANEKSI³

Aneks 1: Lista učesnika u procesu evaluacije Strategije kroz radionice i intervju

Ime i prezime	Pozicija
Predstavnici Opštine Osmaci	
Ljubo Petrović	Načelnik Opštine Osmaci
Miladin Vukičević	Zamjenik Opštine Osmaci
Vlado Kapur	Načelnik Odjeljenja za opštu upravu
Nenad Erić	Načelnik Odjeljenja za privredu, finansije i društvene djelatnosti
Alija Karić	Samostalni stručni saradnik
Dalimirka Gordeljević	Član Jedinice za upravljanje lokalnim razvojem
Predstavnici Partnerske grupe	
Saša Bošković	Direktor Veterinarske ambulante u Capardama
Mladen Popović	Direktor JKP „Rad Spreča“ Osmaci
Pero Radić	Direktor „Pero Komerc“ d.o.o. Mahala i odbornik u Skupštini opštine Osmaci

Aneks 2: Lista pregledanih dokumenata i korištenih alata tokom evaluacije strategije

Lista pregledanih dokumenata

- Strategija integrisanog lokalnog razvoja opštine Osmaci za period 2011.-2020. godina
- Plan implementacije 1+2 za period 2011.-2013.
- Plan implementacije 1+2 za period 2013.-2015.
- Plan implementacije 1+2 za period 2014.-2016.
- Izvještaj o implementaciji Strategije razvoja opštine Osmaci za 2011.-2012.
- Godišnji izvještaj o implementaciji Strategije razvoja opštine Osmaci za 2013.
- Godišnji izvještaj o implementaciji Strategije razvoja opštine Osmaci za 2014.
- Izvještaj o izvršenju budžeta Opštine Osmaci za 2011.
- Izvještaj o izvršenju budžeta Opštine Osmaci za 2012.
- Izvještaj o izvršenju budžeta Opštine Osmaci za 2013.
- Izvještaj o izvršenju budžeta Opštine Osmaci za 2014.
- Indikativni finansijski plan za period 2011.-2013.
- Indikativni finansijski plan za period 2014.-2016.
- Procjena postojećih funkcija i struktura za upravljanje lokalnim razvojem opštine Osmaci
- Preporuke za uspostavljanje Jedinice za upravljanje lokalnim razvojem (JURA) opštine Osmaci
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u opštinskoj administrativnoj službi Osmaci

Lista korištenih alata

- SMI tabela
- Programsko-projektna tabela
- Upitnik za intervjuisanje predstavnika Opštine Osmaci
- Upitnik za intervjuisanje članova Partnerske grupe
- Matrica za ocjenu kapaciteta

³ Pomoćne tabele i formati upitnika koji su korišteni tokom evaluacije su u elektronskoj formi priloženi uz izvještaj.